

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HISTORIE

**DIDAKTICKÉ METODY PRO VÝUKU TÉMATU OSVOBOZENÍ
ZÁPADNÍCH ČECH AMERICKOU ARMÁDOU V ROCE 1945**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Mgr. Martin Lang

Učitelství pro 2. stupeň ZŠ, obor De-INF

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Breitfelder, Ph.D.

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 15. dubna 2020

.....
vlastnoruční podpis

Tímto děkuji mému vedoucímu práce PhDr. Miroslavu Breitfelderovi, Ph.D. za odbornou konzultaci otázek týkajících se daného tématu.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 AMERIČANÉ V ZÁPADNÍCH ČECHÁCH	10
1.1 OSVOBOZENÍ ZÁPADNÍCH ČECH	10
1.2 POVSTÁNÍ	11
1.3 POSTUP DO VNITROZEMÍ.....	12
1. 5 DEMARKAČNÍ LINIE	14
2 VYUČOVACÍ METODY A ORGANIZAČNÍ FORMY VYUČOVÁNÍ	18
3 ÚVODNÍ MOTIVACE	22
3.1 KŘÍŽOVKA	23
3.2 VZPOMÍNKA PAMĚTNÍKA.....	24
3.3 DOBOVÁ FOTOGRAFIE	25
4 EXPOZICE UČIVA.....	27
4.1 FRONTÁLNÍ VÝUKA.....	27
4.1.1 Výklad	28
4.1.2 Řízená diskuze	32
4.2 KOOPERATIVNÍ VÝUKA	33
4.3 EXKURZE.....	35
4.3.1 Patton Memorial Pilsen	36
4.3.2 Místa paměti národa	37
4.3.3 Slavnosti svobody	39
4.4 PROJEKT	40
5 FIXACE UČIVA	43
5. 1 FIXACE UČIVA O OSVOBOZENÍ ZÁPADNÍCH ČECH	44
ZÁVĚR	47
RESUMÉ.....	49
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY.....	51
SEZNAM PŘÍLOH	55
PŘÍLOHY.....	I

Úvod

Výuka o osvobození západních Čech americkou armádou byla v minulosti značně poznamenána komunistickým režimem, který se snažil zamezit objektivnímu přístupu k tomuto učivu. Přispívala k tomu také socialistická historiografie poskytující zkreslený a době poplatný výklad o činnosti Američanů v Československu. Příkladem takových prací je publikace Karla Pichlíka a Karla Bartošky, která v roce 1951 vyšla pod názvem „*Hanebná role amerických okupantů v západních Čechách roku 1945*“. Objektivní přístup k dané látce nastal až po Sametové revoluci, kdy došlo k opětovnému nastolení demokracie v naší zemi. Po dlouhých desetiletích tak bylo opět možné obnovit památníky a prezentovat příchod americké armády do západních Čech jako osvobození a nikoli „hanebnou okupaci“.

V současné době nic nebrání vyučujícím dějepisu v objektivním výkladu událostí, spojených s příchodem amerických vojáků do Československa a osvobozením západních Čech. Záleží přitom na konkrétním učiteli, do jaký míry se chce danému tématu věnovat, neboť existuje více možností, jak k němu přistoupit. První a pravděpodobně častěji využívanou variantou je probrání daného učiva v rámci vyučovací hodiny zaměřené obecně na konec druhé světové války v Evropě a osvobození Československa. V tomto případě lze předpokládat, že osvobození západních Čech bude věnována pouze malá pozornost, neboť poněkud zanikne mezi dalšími událostmi, jako je např. karpatsko-dukelská operace nebo Pražské povstání. Ostatně v podobném duchu je dané téma zpracováno v učebnicích dějepisu pro druhý stupeň základní školy, kde je uvedeno vždy v několika málo větách, že Američané osvobodili Plzeň a poté se zastavili na demarkační linii, vytvořené na našem území mezi městy Karlovy Vary, Plzeň a České Budějovice. Tyto informace jsou koneckonců dostačující pro vytvoření obecné představy o osvobození západočeského území a s žáky v jiných regionech České republiky patrně není potřeba probírat více detailů.

V západních Čechách téma rozhodně zasluhuje více pozornosti, neboť se jedná o významnou kapitolu regionálních dějin 20. století. Američtí vojáci zůstali na našem území ještě sedm měsíců po skončení druhé světové války, během kterých přicházeli denně do styku s místním obyvatelstvem a docházelo tak k vzájemnému ovlivňování americké a české kultury. Právě toto období nabízí mnoho dalších informací, jež je možné využít k prohloubení znalostí a také zájmu žáků o regionální dějiny západních Čech. Z této doby je navíc k dispozici značné množství dobových materiálů, jako jsou písemné dokumenty, fotografie, videozáznamy, ale také rozhovory s pamětníky pořízené v nedávné době.

Osvobození západních Čech tedy lze pojmut jako poměrně široké téma, kterému je při výuce vhodné věnovat, alespoň v západočeských školách, mnohem více prostoru než je tomu v učebnicích.

Učitel, který se rozhodne, že se chce osvobození západních Čech věnovat detailněji, si také musí zvolit, jakým způsobem k němu přistoupí, neboť existuje značné množství vyučovacích metod a organizačních forem, které lze v tomto případě využít. Cílem této práce je předložit učitelům ucelený přehled didaktických přístupů, které lze aplikovat při výuce daného tématu na druhém stupni základní školy. S tím úzce souvisí druhý cíl této práce, kterým je vytvoření odpovídajících didaktických materiálů. Třetím cílem je poskytnout vyučujícím pro dané téma dostatečnou faktografickou základnu. Obecným cílem je vytvořit ucelený zdroj teoretických i praktických materiálů pro výuku o osvobození západních Čech americkou armádou v roce 1945, na jehož základě bude učitel schopen realizovat plnohodnotnou výuku.

Předkládaná práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola obsahuje základní faktografii, která je potřebná pro vytvoření adekvátního teoretického základu učitele. Tato část poskytuje informace o průběhu bojů mezi americkou a německou armádou v československém pohraničí, vypuknutí protinacistického povstání a osvobození západní části Protektorátu Čechy a Morava. Kapitola se zabývá také poválečným děním v této části Československa, dopadením některých válečných zločinců, vytyčením demarkační linie a setkání Američanů se Sověty, a také samotným pobytem amerických vojáků v Československu. Celá tato úvodní část přitom vychází z mého předešlého výzkumu prováděného pro účely již obhájené nepublikované diplomové práce s názvem „*Pobyt americké armády na Plzeňsku v roce 1945*“. Druhá kapitola se zabývá obecnou didaktikou, konkrétně vyučovacími metodami, včetně jejich klasifikace, a také organizačními formami výuky. Kapitola slouží jako obecný didaktický přehled o dnešních možnostech výuky, přičemž konkrétní vyučovací metody a organizační formy, které lze využít pro výuku o osvobození západních Čech, jsou analyzovány až v dalších příslušných kapitolách. Didaktický přístup k danému učivu je v práci rozčleněn na základě procesualního aspektu fází výchovně vzdělávacího procesu. Třetí kapitola se zaměřuje na úvodní motivaci, její teoretickou analýzu a také návrhy konkrétních možností úvodní motivace pro dané téma. Kapitola obsahuje tři různé příklady prostředků využitelných pro motivaci, a sice: křížovku, vzpomínku pamětníka a dobovou fotografii, přičemž je zde vždy vysvětlen konkrétní způsob jejich využití. Čtvrtá kapitola představuje stěžejní část práce, neboť se zabývá expozicí učiva. Kapitola je rozdělena do čtyř podkapitol, z nichž se každá věnuje jiné organizační formě

vyučování a jejímu konkrétnímu využití pro dané téma. Nejprve jsou analyzovány možnosti frontální výuky, a to se zaměřením na metodu výkladu a řízené diskuze. Druhou organizační formou, která je zde rozebírána, je kooperativní výuka a konkrétní zadání pro její realizaci. Dále je prostor věnován výuce v mimoškolním prostředí, a to prostřednictvím exkurze, přičemž jsou zde analyzovány tři konkrétní možnosti realizace této metody v Plzni. Poslední část této kapitoly se pak věnuje problematice projektového vyučování a obsahuje konkrétní námět pro realizaci projektu na dané téma. Poslední kapitola se zabývá fixací učiva a kromě teoretického rozboru důležitosti fixace, obsahuje také výčet konkrétních informací, které je vhodné ohledně osvobození západních Čech v žácích zafixovat. Součástí této kapitoly jsou také konkrétní příklady fixačních metod a jejich praktické využití pro dané téma.

V současné době již je k dostání dostatek objektivní literatury, zabývající se osvobozením západních Čech americkou armádou. Pro první kapitolu této práce byla významným zdrojem informací kniha Karla Fouda, Ivana Rollingera a Milana Jíši s názvem *500 hodin k vítězství*. Autoři se zde věnují zejména bojovým operacím spojeným s osvobozením západních Čech. Součástí knihy jsou také vzpomínky několika amerických vojáků na jejich poválečné působení v Československu. K vlastnímu osvobození poskytuje značné množství faktografie také publikace Zdeňka Roučky, nazvaná *...A přinesli nám svobodu*, jež byla rovněž důležitým zdrojem informací pro tuto kapitolu. Ohledně poválečného působení amerických vojáků v Československu bylo využito archivního výzkumu. Cenným zdrojem informací byly především písemné vzpomínky na dané období, sepsané v roce 1947 na Obchodní akademii v Plzni, jež jsou uloženy v Archivu města Plzně. Použit byl také dobový tisk, jehož sbírka se nachází ve Studijní a vědecké knihovně Plzeňského kraje a další archivní materiály, např. obecní kroniky.

Didaktický základ pro tuto práci poskytla především kniha Jarmily Skalkové *Obecná didaktika* obsahující teoretické poznatky o výukových metodách a organizačních formách výuky. V tomto ohledu byla důležitým podkladem také publikace *Výukové metody* od Josefa Maňáka a Vlastimila Ševce. Pro kapitolu o úvodní motivaci byla ústředním zdrojem informací práce Jezefa LOKŠI a Ireny LOKŠOVÉ nazvaná *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole: Teoretická východiska a praktické postupy, hry a cvičení*. Teoretické poznatky ohledně fixace učiva pak byly čerpány především z publikace Ericha Petláka *Všeobecná didaktika*.

1 AMERIČANÉ V ZÁPADNÍCH ČECHÁCH

1.1 OSVOBOZENÍ ZÁPADNÍCH ČECH

V jarních měsících roku 1945 postupovala vojska západních Spojenců poměrně rychle Evropou a již v druhé polovině dubna stanuly americké jednotky XII. sboru 3. americké armády na hranicích předmnichovského Československa. Do následných bojů o Sudety a osvobození západních Čech se postupně zapojilo na šest pěších (5., 26. a 90. pěší divize z XII. armádního sboru a 1., 2. a 97. pěší divize z V. armádního sboru) a čtyři obrněné divize (4. a 11. obrněná divize z XII. armádního sboru a 9. a 16. obrněná divize z V. armádního sboru).¹ Některé z těchto jednotek měly přitom za sebou již tvrdé boje v Normandii nebo Ardenách a nyní na tyto zkušené vojáky čekaly poslední střety, které měli svést s Němci na území jihozápadních Čech.

První sudetskou obec obsadili Američané 18. dubna po krátké dělostřelecké palbě, přičemž se jednalo o Hranice u Aše. Dva dny poté postoupily americké jednotky do města Aš, kterou se místní velitel obrany podplukovník Weiner rozhodl bránit i přes americké snahy o vyjednávání. Následující několikahodinový pouliční boj stál život tři americké vojáky a na 100 německých obránců.² Jednalo se o první vážnější střet americké a německé armády na československém předmnichovském území. Tuhý odpor čekal Američany také v Chebu, jehož obranu tvořilo více než 1 000 příslušníků Wehrmachtu, Volkssturmu a Hitlerjugend. Velitel obrany major Geissler odmítal kapitulovat a nařídil město opevnit a bojovat do posledního muže. V průběhu několikadenních bojů sám Geissler padl a po jeho smrti civilní představitelé města podepsali kapitulaci v chebské nemocnici. Město ale bylo plně v rukou Američanů až po té, co v následujících dnech dobyli blízké letiště a úspěšně odrazili protiútok jednotky SS, nařízený Konradem Henleinem. Boje v Chebu a jeho okolí patřily mezi ty nejtěžší, které musela americká armáda v československém pohraničí podstoupit. Výsledkem těchto střetů bylo 52 amerických a 200 německých mrtvých mužů.³ Dobití Chebu nebyl rozhodně snadný úkol, což ostatně potvrzuje také svědectví jednoho z přímých účastníků bojů, amerického seržanta Paula Kavona, který v dopise svým rodičům napsal: „*Přikládám pohlednici Chebu, důležitého města, které jsme obsadili po několika dnech krutých bojů na předměstích a pak od domu k domu. Hodně našich chlapců padlo*

¹ PECKA, Jindřich. *Na demarkační čáře: americká armáda v Čechách v roce 1945*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1995, s. 44–45. ISBN 80-85270-47-1.

² ROUČKA, Zdeněk. *...A přinesli nám svobodu*. Plzeň: ZR & T, 2005, nestránkováno. ISBN 80-239-4702-8.

³ CHMELÍKOVÁ, Jitka. *Osvobození: liberation Cheb 1945*. Cheb: Krajské muzeum Cheb, 2005, s. 35. ISBN 80-85018-52-7.

*nebo bylo raněno. Padl i náš velitel čety a my všichni, co jsme přežili, musíme děkovat Všemohoucímu, že nad námi celou dobu bděl.*⁴

Po těžkých bojích na Chebsku následovaly na přelomu dubna a května menší či větší střety mezi Američany a Němci na mnoha dalších místech československého pohraničí. Například „Velká červená jednička“, jak se říkalo 1. pěší divizi, jejíž vojáci stanuli mezi prvními na plážích v Normandii při operaci Overlord, ztratila v přestřelkách na Sokolovsku osm mužů.⁵ Těžkou zkouškou prošla 30. dubna také 90. pěší divize při svém postupu na obec Capartice. Američtí vojáci byli zataženi do bojů, které se zde odehrávaly v hustě zalesněném terénu celý den. Během tohoto dne ztratili Američané šest mužů a dalších 28 jich bylo zraněno. Zničeny byly také dva americké tanky Sherman, které byly zasaženy německými „panzerfousty“.⁶ Dva američtí vojáci mezitím ztratili život při operaci „Cowboy“, jejímž cílem byla záchrana vzácných koní a jejich převezení z, Němci stále ještě obsazené, Hostouně za americké linie.⁷

Všichni němečtí vojáci ale rozhodně nebyli již ochotni Američanům dále vzdorovat, a mnoho se jim tak vzdalo bez boje. Největší uskupení zajala v této době 90. pěší divize, před kterou bez jediného výstřelu kapitulovala celá 11. tanková divize čítající 9 050 vojáků a přes 1 000 vozidel, včetně 30 tanků a 60 děl.⁸ Že se jednalo o značnou sílu, která mohla velmi ztížit postup Američanů, dokazuje denní hlášení jednoho z amerických důstojníků, který napsal: *„Byl to úchvatný obraz síly, jak vypadaly německé pancéřové divize v dobách své největší slávy. ... Munice pro všechny typy zbraní by stačila pro jednu strašlivou bitvu, kdyby Němci chtěli zaútočit.*⁹

1.2 POVSTÁNÍ

Blížící se postup amerických a také sovětských vojsk dodal odvahu Čechoslovákům žijícím na území Protektorátu Čechy a Morava a řada z nich se tak zapojila do protinacistického povstání, které vypuklo 5. května na území takřka celého protektorátu. Lidé ve městech začali strhávat německé nápisy, vyvěšovat československé symboly a často také napadat německé vojáky. Na řadě míst došlo k méně či více závažným střetům s Němci, které

⁴ GILBERT, Martin. *Den kdy skončila válka: den vítězství 1945 v Evropě a ve světě*. Praha: Argo, 1999, s. 268. ISBN 80-7203-123-6.

⁵ BRUŽEŇÁK, Vladimír. *Květen bez šeriků: konec 2. světové války na Sokolovsku a v jeho nejbližším okolí*. Sokolov: Svět křídel, 2013, s. 69. ISBN 978-80-87567-27-2.

⁶ ROUČKA, Zdeněk. c. d., nestránkováno.

⁷ FOUĐ, Karel, JÍŠA, Milan a ROLLINGER, Ivan. *500 hodin k vítězství: 500 Hours to Victory*. Plzeň: Svět křídel, 2011, s. 116. ISBN 978-80-86808-91-8.

⁸ ROUČKA, Zdeněk. c. d., nestránkováno.

⁹ FOUĐ, Karel, JÍŠA, Milan a ROLLINGER, Ivan. c. d., s. 177–178.

se neobešly bez obětí. Například ve Strakonících došlo k přestřelkám v okolí místního nádraží, kterým padlo za oběť 11 Čechoslováků.¹⁰ Podobná situace panovala také v Klatovech, kde docházelo ke střetům především s jednotkami místního Volkssturmu, které byly nakonec odzbrojeny německými vojáky, jejichž velitel major Horn se tímto snažil zabránit dalším konfliktům. Přesto ten den zemřelo v Klatovech 10 civilistů.¹¹

Také v Plzni lidé povstali a pokusili se převzít moc do československých rukou. Zatímco zástupci nově ustaveného Národního výboru vyjednávali s velitelem vojenské obrany města generálem Georgem von Majewskim, v ulicích stouvalo napětí, když lidé zpívali československou hymnu a začernovali německé nápisy na budovách. Prudkou reakci německých vojáků, spočívající ve střelbě do davu, pak vyvolalo zapálení tabule, hlásající heslo „*Führer befehl, wir folgen!*“ („*vůdce přikáže, my následujeme!*“), která stála na plzeňském náměstí. Napjatá situace trvala v Plzni po celý den a noc a lidé usínali s obavou, že druhý den ráno dorazí německé tanky, které celé povstání rozdrtí.¹²

1.3 POSTUP DO VNITROZEMÍ

Na základě předchozího jednání se Sověty, zahájily americké jednotky ráno 5. května útok do československého vnitrozemí. Americký postup měl být zastaven po dosažení demarkační linie, vytyčené mezi městy Karlovy Vary, Plzeň a České Budějovice.

Směrem na Karlovy Vary útočila „Velká červená jednička“, která zřídila své velitelství na zámku Kynžvart. Muži této jednotky během dvou dnů postoupili o 40 kilometrů, přičemž se dostali do několika přestřelek, při kterých ztratili pět mužů a několik tanků. Tito vojáci také jako první dorazili do koncentračního tábora ve Svatavě na Sokolovsku a osvobodili tamní vězeňkyně. Dne 8. května navíc první pěší divize přijala na hradě Loket kapitulaci německého generála Herberta Oesterkempfa, velitele XII. sboru 7. armády.¹³

Mezitím postupovala také 2. pěší divize, jejímž hlavním cílem byla Plzeň, do které vstoupila 6. května. Ještě předtím „indiáni“, jak se divizi říkalo, osvobodili bez většího odporu Domažlice, Klatovy, Přeštice, Starý Plzenec a Dobřany, kde složilo zbraně bez jediného výstřelu na 6 000 německých vojáků.¹⁴ K vážnějšímu střetu došlo pouze v Horšovském Týně, kde se nehodlali vzdát příslušníci Hitlerjugend, zabarikádovaní

¹⁰ ROUČKA, c. d., nestránkováno.

¹¹ JIRÁK, Jan. *Osvobození Klatovska 1945–1995*, Klatovy: Okresní muzeum. 1995, nestránkováno.

¹² ROUČKA, Zdeněk. c. d., nestránkováno.

¹³ BRUŽEŇÁK, Vladimír. c. d., s. 70–119.

¹⁴ KAŠPAR, Karel. *Osvobození Dobřan americkou armádou v roce 1945*. 2. vydání. Dobřany: Město Dobřany, 2010, s. 2.

v místním pivovaru.¹⁵ „Indiáni“ nakonec postoupili ještě několik kilometrů za Plzeň a zastavili se až 7. května v Rokycanech, které se tak staly posledním větším městem, které tato divize v Evropě osvobodila.¹⁶

V době, kdy „druhá pěší“ dosáhla Plzně, se zde nacházela již 16. obrněná divize, která do města dorazila kolem osmé hodiny ranní. Muži, vedení plukovníkem Noblem, byli nadšeně vítáni a na plzeňském náměstí je obklopily davy jásajících civilistů. V Plzni se však stále nacházela početná německá posádka, jejíž příslušníci začali pálit do davu z okolních budov. Do následných pouličních přestřelek, které probíhaly na mnoha místech Plzně, se zapojili také muži z 97. pěší divize, která k městu postupovala od Tachova. Větší boje přitom probíhaly zejména v okolí Škodových závodů, pivovaru a také na různých místech Klatovské třídy. Velitel obrany města generál Majewski nakonec v odpoledních hodinách podepsal kapitulaci svých jednotek a následně se zastřelil. Do amerického zajetí přešlo v Plzni přibližně 3 000 německých vojáků.¹⁷

Zatímco se v Plzni bojovalo, vyrazila z prostoru Šumavy 4. obrněná divize směřující k Praze. Vojáci této jednotky postupovali ve dvou proudech a takřka bez odporu osvobodili Sušici, Horažďovice, Velký Bor a Strakonice. V posledních dvou jmenovaných městech obdržela obě uskupení 7. května rozkaz k zastavení veškerého postupu, který vydal generál Eisenhower na základě započatého jednání v Remeši o německé kapitulaci. Divize tak ve svém postupu na Prahu nepokračovala, přesto ale ještě, oproti rozkazu, osvobodila Písek, jehož Národní výbor měl obavy z vysokého počtu německých vojáků nacházejících se ve městě a požádal Američany o jejich zajištění.¹⁸

Rozkaz nařizující ukončení všech útočných operací obdržely během téhož dne i všechny ostatní americké jednotky. V Remeši byly mezitím dohodnuty podmínky německé kapitulace, kterou za německou stranu podepsal generál Alfred Jodl. Vlastní akt kapitulace byl na naléhání Stalina ještě zopakován následující den v Berlíně, kde před spojeneckými generály a především před sovětským maršálem Georgijem Žukovem podepsal za Německo kapitulační listinu generál letectva Hans-Jürgen Stümpf, admirál Hans-Georg von Friedeburg a polní maršál Wilhelm Keitel.¹⁹ Válka v Evropě byla tímto u konce.

¹⁵ BALCAR, Bohuslav. *Hvězdy a pruhy nad Chodskem*. Kdyně: RB print, 2010, s. 61–62. ISBN 978-80-254-6865-4.

¹⁶ ROUČKA, Zdeněk. c. d., nestránkováno.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ GILBERT, Martin. *Druhá světová válka: úplná historie*. Praha: BB art, 2006, s. 777. ISBN 80-7341-933-5.

1.4 PO VÁLCE

Podepsáním německé kapitulace skončila druhá světová válka v Evropě, nicméně to neznamenal, že všichni němečtí vojáci složili okamžitě zbraně. Jednoho muže Američané ztratili 8. května u Volar, kde byl přepaden průzkumný oddíl 5. pěší divize. Další bojové ztráty utrpěli američtí vojáci 10. května u Lnářů. V blízkosti obce Dobeš, nacházející se v jižních Čechách, došlo k přestřelce ještě 12. května²⁰, tedy čtyři dny po oficiálním konci války.

Američané se museli vypořádat také s obrovským množstvím vzdávajících se německých vojáků, kteří v řádech tisíců přicházeli k americkým liniím, aby unikli z dosahu Rudé armády. V západních Čechách tak vzniklo mnoho zajateckých táborů, kde byli němečtí vojáci registrováni a internováni někdy i několik měsíců, než byli odesláni do Německa. Jeden z největších takovýchto táborů Američané vybudovali na chebském letišti a podle odhadů jím prošlo okolo 50 000 lidí. Vyslýchán tu byl také říšský komisař pro Sudetoněmecká území Konrad Henlein, který byl následně převezen do zajateckého tábora v Plzni. Zde si 10. května podřezal žíly střepy ze svých brýlí a vykrvácel.²¹

Američanům padl do rukou také říšský ministr pro Čechy a Moravu Karl Hermann Frank, jehož poznali lidé v Rokycanech, když jimi projížděl, snaže se ukrýt mezi obyčejnými vojáky. Frank byl následně ihned zadržen a podroben výslechu v nedalekých Ejpovicích, kde se nacházel jeden ze zajateckých táborů. Nakonec byl Frank odsouzen Mimořádným lidovým soudem za válečné zločiny k trestu smrti a 22. května 1946 v Praze oběšen.²²

1.5 DEMARKAČNÍ LINIE

Americké jednotky svůj postup zastavily na tzv. demarkační linii protínající západní Čechy mezi Karlovými Vary, Plzní a Českými Budějovicemi. V následujících dnech dorazili na tuto linii také sovětsí vojáci a došlo ke styku mezi oběma armádami. Oficiální setkání delegátů obou armád proběhlo 11. května v Plzni, kde se také o několik dní později uskutečnilo slavnostní vzájemné dekorování důstojníků obou armád.²³ Na demarkační linii panovaly mezi americkými a sovětskými vojáky převážně přátelské vztahy, ale zároveň byla dodržována přísná pravidla pro překročení této linie. K jejímu překročení totiž bylo zapotřebí zvláštního povolení. Toto nařízení se týkalo také civilistů, kterým jinak nebylo

²⁰ FOUČEK, Karel, JÍŠA, Milan a ROLLINGER, Ivan. c. d., s. 265.

²¹ CHMELÍKOVÁ, Jitka. c. d., s. 57–59.

²² CIRONIS, Petros. *Na demarkační čáře: setkání spojeneckých vojsk v květnu 1945 na Rokycansku*. Praha: Futura, 2005, s. 112. ISBN 80-86844-07-2.

²³ JANDOVIČ, Lenka. *Pobyt americké armády v Plzni v roce 1945: dobové fotografie a dokumenty*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1995, s. 23–32. ISBN 80-85125-74-9.

umožněno demarkační linii překračovat. Jak pečlivě byla tato pravidla dodržována, již záleželo na jednotlivých hlídkách obou stran. Například kronika Volduch, obce nacházející se u Rokycan, uvádí, že: „na stranu ruskou bylo obtížnější se dostat než na stranu americkou bez propustky“²⁴.

Obyvatelé západních Čech měli na mnoha místech možnost setkat se s příslušníky obou osvobozeneckých armád a vzájemně je porovnat. Mezi americkou a sovětskou armádou přitom bylo již na první pohled několik rozdílů. Civilisté si brzo všimli, že americká armáda byla na rozdíl od té sovětské plně motorizovaná a nemusela tedy využívat koňské tažné síly. Druhým podstatným rozdílem bylo americké zásobování, které značně převyšovalo to sovětské. To v praxi znamenalo, že zatímco američtí vojáci měli více než dostatek vlastních zásob, sověští vojáci byli často nuceni rekvírovat místní zdroje potravin a to včetně dobytka a jiných hospodářských zvířat. Civilní obyvatelstvo tyto rozdíly samozřejmě vnímalo. Vztahy mezi civilisty a oběma armádami byly ale naopak velice podobné, a sice vesměs přátelské. Jak byli příslušníci obou armád vnímáni, shrnuje například kronika obce Borek u Rokycan: „Americké vojsko ... jednalo dosti korektně, jsouc ze strany občanstva váženo, ale příslušníci ‚Rudé armády‘ byli přímo zbožňováni pro jejich přímou, poctivou a bezelstnou povahu.“²⁵

1. 6 POBYT AMERIČANŮ V ČECHÁCH

Američtí vojáci zůstali v západních Čechách ještě několik měsíců po skončení bojů. Československo opustili až na konci listopadu 1945. Místní obyvatelstvo tak mělo příležitost blíže poznat tuto armádu ze zámoří a její příslušníky, kteří často bydleli přímo v jeho domácnostech. Dorozumívání mezi vojáky a civilisty přitom nebylo ze začátku úplně jednoduché a nějakou dobu trvalo, než se Američané naučili několik českých slov. Místní se zase snažili přiučít angličtině a výrazně tak stoupla poptávka po česko-anglických slovnících.²⁶

Do Československa dorazili s americkou armádou také vojáci tmavé pleti, přičemž pro většinu obyvatelstva se jednalo o první setkání s Afroameričany v jejich životě. Tito vojáci se u civilistů těšili zvláště velké oblibě, neboť lidé velmi brzo poznali, že německá propaganda, označující „černochoy“ za negramotné barbary, rozhodně neodpovídala pravdě.

²⁴ *Státní okresní archiv Rokycany* (dále jen SOkA Rokycany). MNV Volduchy, Pamětní kniha pro obec Volduchy díl II., 1924–1949, s. 255.

²⁵ *SOkA Rokycany*, MNV Borek, Pamětní kniha obce Borek II., 1938–1957, s. 18.

²⁶ *Archiv města Plzně* (dále jen Amp), Obchodní akademie Plzeň, inv. č. 273/59–60, 6. květen 1945, Plzeň, 16. 5. 1947.

Tábor Afroameričanů se nacházel například u Starého Plzně a podle místní kroniky byl lidmi s oblibou hojně navštěvován.²⁷

Značnou pozornost budila u lidí především americká vojenská kuchyně, neboť oplývala potravinami, které nebyly za války již několik let k sehnání. Spojené státy své vojáky zásobovaly skutečně dostatečně a také rozmanitě. Američané dostávali „*všechny druhy ovoce konzervovaného, čokoládu, oříšky, na co si jen vzpomněli, to vše měli*“²⁸. Společně s Američany se v Československu také objevila, místnímu obyvatelstvu dosud neznámá, žvýkačka, která se zvláště mezi dětmi stala ihned oblíbenou pochutinou. Také Čechoslováci měli ale co nabídnout, například české buchty nebo koláče vojáci s radostí přijímali. Novinkou pro Američany byly také české knedlíky, které některým zachutnaly, jiným naopak přišly „*příliš těžké na práci, tak i na jídlo*“²⁹.

Kulturní rozdíly mezi oběma národy se neprojevovaly pouze ve stravování, ale také při společné zábavě. Poválečné měsíce v západních Čechách byly bohaté na taneční večírky a podobné společenské události, často pořádané samotnými Američany. Při těchto příležitostech si lidé mohli poslechnout swing, který do té doby nebyl v Československu příliš známý. Novinkou byl pro Čechoslováky také tanec bugy-bugy, naopak Američané se zase přiučili české polce a valčíku. Zvláště v prvních měsících se tedy musely taneční páry velice snažit, aby se shodly v tanečním kroku.³⁰ Kromě večírků byly pořádány také různé koncerty. Američanům například zahrála v Plzni pražská filharmonie FOK, Plzeňané zase měli možnost si poslechnout koncert členů Metropolitan Opery z New Yorku.³¹ Američtí vojáci provozovali řadu polních biografů, kde mohli lidé shlédnout americké filmy. V kině Elektra si pak odbyl premiéru například snímek „Nobody Lives Forever“, kde hlavní roli ztvárnil John Garfield.³² Vojáci, kteří se zase chtěli dozvědět více o Československu, měli k dispozici kapesního průvodce vydaného americkým velitelstvím. V Plzni byla také možnost se přihlásit k jednodenním výletům do Prahy, pořádaným čtyřikrát týdně.³³

Volný čas trávili vojáci často sportováním, přičemž tak bylo možné vidět v Československu poprvé hry jako americký fotbal nebo baseball. Jiný, Američany oblíbený

²⁷ Státní okresní archiv Plzeň-jih (dále jen SOKA Plzeň-jih), AM Starý Plzenec, Pamětní kniha obce Starého Plzně, 1942–1945, s. 135.

²⁸ AmP, Obchodní akademie, inv. č. 273/59–60, Plzeň 6. květen 1945. Den osvobození v Kolovči, Plzeň, 30. 4. 1947.

²⁹ AmP, Obchodní akademie Plzeň, inv. č. 273/59–60, Radostné dny, Plzeň, 16. 5. 1947.

³⁰ AmP, Obchodní akademie Plzeň, inv. č. 273/62–63, Jak jsem to viděla 5. května 1945 ve Štěnovicích, Štěnovice, 30. 5. 1947.

³¹ JANDOVIČ, Lenka. c. d., s. 101.

³² SvkPk, Mladá fronta, č. I/76, Americký film v Plzni, 5. 8. 1945.

³³ SvkPk, Mladá fronta, č. I/113, Američané do Prahy, 19. 9. 1945.

sport, naopak Čechoslováci již dobře znali. Jednalo se o basketbal, ve kterém proběhlo několik přátelských utkání mezi vojáky a tuzemskými celky. V jednom takovém například SK Petřín porazil Američany těsně 33:32.³⁴ Vzájemné měření sil probíhalo také v klasické kopané, v tom prvním přitom měli jasně navrch hráči plzeňské Viktorie, jenž zvítězili nad výběrem 2. pěší divize 11:1.³⁵ Více se americkým vojákům dařilo v atletických disciplínách, když v konečném součtu získaných bodů porazili družstvo SK Plzeň poměrem 60:54.³⁶

Americká armáda se v západních Čechách zúčastnila také mnoha oficiálních ceremonií a slavností. Mezi ty nejvýznamnější patřila návštěva československého prezidenta Edvarda Beneše v Plzni, který měl možnost shlédnout hodinu a půl dlouhou přehlídku amerického vojska na plzeňském náměstí. Prezident následně dekoroval československými státními vyznamenáními třicet amerických důstojníků včetně plukovníka Nobla, který do Plzně dorazil ráno 6. května mezi prvními osvoboditeli.³⁷ Vojenskou přehlídkou oslavili Američané v Plzni také svůj národní svátek „Den nezávislosti“. Ve středu 4. července se tak západočeskou metropolí rozlehlo 48 salv amerického dělostřelectva reprezentujících každý z tehdejších členských států USA.³⁸ Plzeň spolu s Američany oslavila také úplný konec druhé světové války ve světě, když v polovině srpna ohlásil japonský císař ochotu podepsat kapitulaci. Na plzeňském náměstí 18. srpna defilovaly americké, československé a sovětské oddíly.³⁹ Poslední slavností pořádanou americkou armádou v Plzni byla ta, kterou se Američané rozloučili s Československem. Dne 20. listopadu byl uspořádán slavnostní ceremoniál, během kterého pochodovali na plzeňském náměstí američtí a českoslovenští vojáci. Přítomno bylo několik významných osobností, například ministr obrany Ludvík Svoboda, ministr zahraničí Jan Masaryk nebo americký velvyslanec Laurence Steinhardt.⁴⁰ Následně začalo stahování amerických jednotek z Československa, přičemž poslední američtí vojáci opustili zemi 30. listopadu 1945.

³⁴ *Studijní a vědecká knihovna plzeňského kraje* (dále jen SvKPk), Práce-západočeské vydání, č. I/37, První střetnutí s Američany v košíkové, 19. 6. 1945.

³⁵ *SvKPk*, Práce-západočeské vydání, č. I/18, Viktoria Plzeň-XI. americké armády, 27. 5. 1945.

³⁶ *SvKPk*, Práce-západočeské vydání, č. I/53, Američané porazili SK Plzeň 60:54 bodům, 10. 7. 1945.

³⁷ FOUČEK, Karel, JÍŠA, Milan a ROLLINGER, Ivan. c. d., s. 199–200.

³⁸ *SvKPk*, Práce-západočeské vydání, č. I/51, Plzeň oslavila americký národní svátek, 6. 7. 1945.

³⁹ *SvKPk*, Zprávy ONV v Plzni, č. I/13, Američané oslavili v Plzni konec války, 24. 8. 1945.

⁴⁰ *SvKPk*, Lidová demokracie, č. I/63, Československá vláda se rozloučila s americkou armádou v Plzni, 21. 11. 1945.

2 VYUČOVACÍ METODY A ORGANIZAČNÍ FORMY VYUČOVÁNÍ

Z údajů uvedených v první kapitole je zřejmé, že téma osvobození západních Čech americkou armádou v roce 1945 nabízí více materiálu k výuce, než by se mohlo na první pohled zdát. Jedná se skutečně o téma regionální historie, které má značný potenciál k tomu, aby mu byla věnována alespoň jedna celá vyučovací hodina. Toto téma lze navíc vyučovat několika způsoby za využití různých vyučovacích metod a organizačních forem vyučování.

Samotné slovo metoda je odvozeno z řeckého „Methodos“, což lze přeložit jako cestu nebo postup, jedná se přitom o prostředek k dosažení nějakého cíle v každé uvědomělé činnosti člověka. „*V didaktice pod pojmem vyučovací metoda chápeme způsoby záměrného uspořádání činností učitele i žáků, které směřují ke stanoveným cílům.*“⁴¹ Vyučovací metody prochází historickým vývojem již od starověku, přičemž některé metody jsou využívány po tisíce let. Jedná se například o metodu přednášky nebo metodu rozhovoru, které byly využívány již antickými učiteli. Také ve středověku dominovaly metody slovní, přičemž šlo převážně o memorování církevních textů. Mechanické pamětní učení pak razili také tzv. herbartovci v 19. století, čímž docházelo k potlačování aktivity žáků. Změna nastala ve století následujícím, kdy se začaly objevovat metody, které žáky více aktivizují, jako například projektová metoda. V posledních letech vznikly a stále ještě vznikají různé tzv. alternativní metody, jejichž cílem je větší aktivizace žáků a také podpora individuální i kolektivní strategie učení. Zároveň „*budou vytvářet prostor pro iniciativní a tvořivé činnosti, získávání osobních zkušeností, pro seberealizaci žáků, kterou budou přispívat k omezování úzkosti, strachu i nudy ze školního vyučování, které povedou k sebekontrolě a k vlastní odpovědnosti žáků.*“⁴²

Vyučovací metody jsou jen jedním systémovým prvkem v procesu vyučování a je tedy nutné na ně nahlížet s ohledem na jejich propojení s ostatními didaktickými kategoriemi. Jejich prostřednictvím probíhá komunikace mezi učitelem a žáky, předávání učiva a také řízení učení žáků. Dochází tak k vazbě mezi cílem a obsahem pedagogického procesu. Realizace vyučovacích metod je přitom podmíněna vzájemnou součinností učitele a žáků, je navíc ovlivněna zkušenostmi a dovednostmi učitele, stejně jako reálnými prostředky, kterými učitel disponuje. Výběr vyučovacích metod přitom závisí také na konkrétním učivu, podle něhož se učitel rozhoduje, která metoda je pro jakou látku nejvhodnější. Je nutné brát zřetel také na to, že v konkrétním vyučovacím procesu se využívá

⁴¹ SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. 2. vydání. Praha: Grada, 2007, s. 181. ISBN 978-80-247-1821-7.

⁴² Tamtéž, s. 182.

hned několika vyučovacích metod, které se často vzájemně prolínají. Během jedné vyučovací hodiny se tyto metody často mění a střídají, což je ostatně také žádoucí. Neustálé využívání pouze jedné metody pravděpodobně nepovede k úspěšným výsledkům. Je tedy na učiteli, aby zvážil správnou kombinaci vyučovacích metod tak, aby u konkrétního učiva dosáhl co nejlepších výsledků.⁴³

Vyučovacích metod je v současné době značné množství a v odborné literatuře se lze setkat s mnoha různými klasifikacemi. Vhodným příkladem je následující klasifikace podle odborníka na pedagogiku, profesora Josefa Maňáka, který vyučovací metody rozdělil následovně:

A. Metody z hlediska pramene poznání a typu poznatků – aspekt didaktický

I. Metody slovní

1. Monologické metody (např. vysvětlování, výklad, přednáška)
2. Dialogické metody (např. rozhovor, dialog, diskuze)
3. Metody písemných prací (např. písemná cvičení, kompozice)
4. Metody práce s učebnicí, knihou, textovým materiálem

II. Metody názorně demonstrační

1. Pozorování předmětů a jevů
2. Předvádění (předmětů, činnosti, pokusů, modelů)
3. Demonstrace statických obrazů
4. Projekce statická a dynamická

III. Metody praktické

1. Návuk pohybových a pracovních dovedností
2. Laboratorní činnosti žáků
3. Pracovní činnosti (v dílnách, na pozemku)
4. Grafické a výtvarné činnosti

B. Metody z hlediska aktivity a samostatnosti žáků – aspekt psychologický

I. Metody sdělovací

II. Metody samostatné práce žáků

III. Metody badatelské, výzkumné, problémové

C. Charakteristika metod z hlediska myšlenkových operací – aspekt logický

I. Postup srovnávací

⁴³ MAZÁČOVÁ, Nataša. *Vybrané problémy obecné didaktiky*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2014, s. 51. ISBN 978-80-7290-677-2.

II. Postup induktivní

III. Postup deduktivní

IV. Postup analyticko-syntetický

D. Varianty metod z hlediska fází výchovně vzdělávacího procesu – aspekt procesuální

I. Metody motivační

II. Metody expoziční

III. Metody fixační

IV. Metody diagnostické

V. Metody aplikační

E. Varianty metod z hlediska výukových forem a prostředků – aspekt organizační

I. Kombinace metod s vyučovacími formami

II. Kombinace metod s vyučovacími pomůckami

F. Aktivizující metody – aspekt interaktivní

I. Diskuzní metody

II. Situační metody

III. Inscenační metody

IV. Didaktické hry

V. Specifické metody⁴⁴

Teoretická analýza všech zmíněných vyučovacích metod by byla již nad rámec této práce a pro její účel by neměla větší smysl. Nicméně některé z těchto metod, které shledávám vhodnými k výuce tématu „Osvobození západních Čech“, budou stručně rozebrány v dalších kapitolách. Didaktický přístup k učivu o osvobození západních Čech americkou armádou v roce 1945 je v práci dále rozčleněn na základě zmíněného dělení vyučovacích metod z hlediska fází výchovně vzdělávacího procesu, neboť právě toto dělení nejvíce odpovídá vlastnímu průběhu vyučovací hodiny.

Využití vyučovacích metod při výuce úzce souvisí s vhodnou volbou organizační formy vyučování, jakožto „časové jednotky zaměřené na realizování obsahu vyučování a výchovně vzdělávacích cílů, přičemž se uplatňuje a využívá více výchovně vzdělávacích metod a prostředků, respektují didaktické zásady a probíhá interakce mezi učitelem a žákem“⁴⁵. Podobně jako u vyučovacích metod, mají dnes učitelé k dispozici také mnoho organizačních forem vyučování. Jejich základní dělení je přitom možné učinit na základě

⁴⁴ MAŇÁK, Josef. *Nárys didaktiky*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 29–31. ISBN 978-80-2103-123-4.

⁴⁵ PETLÁK, Erich. *Všeobecná didaktika*. Bratislava: IRIS, 1997, s. 139. ISBN 80-88778-49-2.

prostoru, kde je výuka realizována, a to na školní organizační formy vyučování a mimoškolní organizační formy vyučování. Nejrozšířenější a nejvíce využívanou školní organizační formou vyučování je dnes vyučovací hodina, v jejímž rámci lze výuku organizovat hned několika způsoby. V minulosti dominující, a i v dnešní době patrně nejužívanější, je stále frontální výuka, kdy se žáci ocitají spíše v roli pasivních posluchačů učitelova výkladu. Alternativou s využitím aktivity žáků je pak skupinová nebo kooperativní výuka či individualizované a diferenciované vyučování. Mezi mimoškolní organizační formy výuky patří domácí učební příprava žáků a také exkurze na různá didakticky přínosná místa. Na rozhraní školních a mimoškolních organizačních forem vyučování pak stojí projektová výuka, orientující se především na zkušenost žáka. V praxi se většina těchto organizačních forem vyučování vzájemně prolíná a učitel si jejich využití uzpůsobuje na základě konkrétního cíle své práce, charakteru látky, individuálních potřeb žáků a také možností dané školy.⁴⁶ Využití jednotlivých výše uvedených organizačních forem vyučování pro účely realizace výuky o osvobození západních Čech je více prostoru věnováno v kapitole o expozici učiva.

⁴⁶ SKALKOVÁ, Jarmila. c. d., s. 220.

3 ÚVODNÍ MOTIVACE

Ještě předtím, než přikročím k praktickým příkladům úvodní motivace, je potřeba stručně uvést několik teoretických poznatků o motivaci. Jedná se o pojem patřící mezi tzv. hypotetické konstrukty, což znamená, že se nejedná o nic fyzického, na co bychom si mohli sáhnout. Motivace nám pomáhá vysvětlit důvody jednání jednotlivých jedinců, tedy proč někdo něco dělá nebo nedělá. Zároveň nám umožňuje přijít na to, jak s tím člověku pomoci do budoucna. Ve vyučovacím procesu se tedy jedná o pojem, který učitelé pomáhá vysvětlit většinu projevů žákova chování. Je ale nutné brát zřetel na to, že se jedná pouze o pomůcku a pojetí motivace není jednoznačné. Veškerá tvrzení o něčí motivaci tedy nemusejí být platná absolutně.

V odborné literatuře nalezneme značné množství teoretických přístupů k motivaci. Z hlediska psychologických paradigmat se jedná například o přístup behaviorální, podle nějž je lidské chování motivováno dosažením jeho příjemných důsledků. Dále přístup humanistický, který předpokládá, že je člověk motivován snahou překročit současný stav své vlastní existence, nebo přístup kognitivní, jehož hlavní důraz je kladen na touhu člověka po získávání nových informací. Protože nelze jednoznačně prosazovat jen jeden ze zmíněných přístupů, přikláním se k názoru, že motivaci je možno chápat jako „*souhrn činitelů, které podněcují, energizují a řídí průběh chování člověka a jeho prožívání ve vztazích k okolnímu světu a k sobě samému*“⁴⁷.

Pokud mluvíme o motivaci, je třeba rozlišovat mezi motivací vnitřní a motivací vnější, neboť jsou v nich značné rozdíly. Člověk, který je motivován vnitřně, nepotřebuje k danému výkonu žádný vnější podnět. Činnost vykonává pro svoje vlastní potěšení, přičemž za ni neočekává žádnou odměnu, ani se neobává případného trestu za její nevykonání. Ve vzdělávacím procesu je rozvíjení vnitřní motivace velice žádoucí, neboť se u žáků projevuje vyšší školní úspěšností nežli v případě motivace vnější. Ve chvíli, kdy je lidské chování ovlivňováno podněty z vnějšku, například odměnou, pochvalou nebo trestem, mluvíme již o vnější motivaci. Žáci, u kterých převládá vnější motivace k učení nad tou vnitřní, jsou přitom úzkostlivější a mívají menší sebevědomí, než ti žáci, u nichž převládá motivace vnitřní.⁴⁸

Z předchozího textu vyplývá, že motivace žáků k učení je ve vyučovacím procesu velmi důležitá. Učitel by s ní měl vhodně pracovat, zaměřit se u svých žáků především

⁴⁷ LOKŠA, Jozef a LOKŠOVÁ, Irena. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole: teoretická východiska a praktické postupy, hry a cvičení*. Praha: Portál, 1999, s. 11. ISBN 80-7178-205-X.

⁴⁸ Tamtéž, s. 15.

na tu vnitřní a dále ji rozvíjet, a to nejlépe v každé vyučovací hodině. Zejména expozici nového učiva je pak vhodné začínat tzv. úvodní motivací, která může mít mnoho různých podob závislých mimo jiné také na tématu daného učiva. V následující části tak bude věnována pozornost konkrétním možnostem úvodní motivace k tématu „*Osvobození západních Čech americkou armádou v roce 1945*“.

3.1 KŘÍŽOVKA

První možností, kterou lze v podstatě využít také k jakémukoliv jinému tématu, je motivace skrze křížovku, která je žákům předložena s tím, že po jejím vyluštění jim tajenka odhalí téma, jenž je v dané hodině čeká. Křížovka tedy využívá žákovu přirozenou potřebu řešit problémy a zároveň cílí na jeho touhu po nových informacích, jež po vyluštění získá v podobě tajenky. Touto cestou je tedy rozvíjena vnitřní motivace žáka, který se sám chce dozvědět, co ho v dané hodině čeká. Křížovka navíc neplní pouze motivační funkci, ale jejím vhodným sestavením nabízí možnost také fixace učiva z předešlých hodin. Při tvorbě křížovky je tedy vhodné využívat podstatné pojmy, jež učitel žákům dostatečně vysvětlil, a jejichž znalost hodlá požadovat (například v testu). Vlastní tajenka by pak měla znít dostatečně zajímavě a vystihovat podstatu tématu aktuální hodiny. Nicméně není nezbytně nutné, aby tajenka dané téma jednoznačně vyjadřovala. Čím „záhadnější“ výsledek luštění žákům přinese, tím naopak zvýší jejich zvědavost i vnitřní motivaci k učení v dané hodině. Pro dané téma se například nabízí, s druhou světovou válkou zdánlivě vůbec nesouvisející, tajenka „*Indiáni*“. Spojitost indiánů s největším konfliktem lidských dějin není okamžitě zřejmá a v žácích tedy vzbudí zájem dozvědět se o tématu více, aby nakonec zjistili, že se tak říkalo americké 2. pěší divizi, která Plzeň osvobodila. V případě tématu osvobození západních Čech je ale pravděpodobné, že zájem žáků může dostatečně vzbudit také jednoznačné pojmenování tématu hodiny, např. „*Osvobození*“ nebo „*Svobodná Plzeň*“. Lze totiž předpokládat, že se, zejména pro žáky žijící v Plzni nebo blízkém okolí, bude jednat o poměrně atraktivní téma, o kterém se sami chtějí něco dozvědět. Všechny tři zmíněné křížovky jsem vytvořil a jsou součástí přílohy této práce ([přílohy č. 1–3](#)). Při jejich sestavování jsem využil pojmy z učiva o celé druhé světové válce, které mi přijdou z tohoto období nejpodstatnější. Ačkoli může být sestavení křížovky časově náročnější, její klady jakožto (nejen) motivačního nástroje, dle mého názoru, stojí za to, aby byla učiteli využívána.

3.2 VZPOMÍNKA PAMĚTNÍKA

Druhou možností, která se k úvodní motivaci nabízí, je využití zaznamenaných vzpomínek pamětníků. Osobní prožitek obyčejných lidí přidává na atraktivitě každému tématu v historii a jeho využití, zvláště v dějinách 20. století, je tedy žádoucí. Vhodně zvolený úryvek z pamětníkova vyprávění prezentovaný na úvod hodiny, může navíc vyvolat další otázky a probudit v žácích touhu po získání odpovědi na to, co prezentované situaci předcházelo nebo po ní naopak následovalo.

Vlastní vzpomínky není nutné sbírat „v terénu“, ale je možné využít rozsáhlou sbírku Paměti národa. Jedná se o online přístupnou databázi pamětníků 20. století obsahující nejen rozhory s pamětníky v podobě audia nebo videa, ale také fotografie či jiné dokumenty. Sbírkou je spravována společností Post Bellum ve spolupráci s Českým rozhlasem a Ústavem pro studium totalitních režimů. Shromažďuje pamětníky a dokumenty od první světové války po současnost a je rozdělena do několika kategorií. Jednou z nich je také „*Osvobození západních Čech americkou armádou v roce 1945*“, pro níž byl materiál pořizován ve spolupráci s Velvyslanectvím USA v Praze roku 2013.⁴⁹ K tomuto tématu lze v databázi najít 19 pamětníků, a to včetně několika amerických vojáků, je tedy z čeho vybírat. Ze zmíněných vzpomínek jsem vybral několik úryvků, které jsou, dle mého názoru, vhodné k úvodní motivaci pro zpracovávané téma. Na atraktivnosti těmto vzpomínkám může navíc přidat také to, že se často jedná o pamětníky, kteří v době osvobození byli v podobném věku, (někdy jen o něco málo starší) jako žáci devátého ročníku, kterým je učivo předkládáno.

Za pozornost jistě stojí vzpomínky Oldřicha Babky, který se jakožto dvacetiletý mladík zúčastnil 5. května národního povstání a byl osobně přítomen obsazení plzeňské vysílačky, ze které poté zazněla památná věta Karla Šindlera: „Svobodná Plzeň hovoří!“. Právě líčení těchto událostí, které jsou součástí zaznamenaného rozhovoru, je ideálním materiálem k úvodní motivaci, neboť povzbuzuje žákovu zvědavost ohledně předešlých a následujících událostí. Neméně zajímavé je také vzpomínání Lud'ka Dembovského, který v šestnácti letech sledoval příjezd amerických tanků na Novou Hospodu u Plzně a jeho líčení je rovněž vhodné využít k úvodu tohoto tématu. Pohled z druhé strany pak nabízí výpověď Harryho Feinberga, příslušníka 4. obrněné divize americké armády, vzpomínajícího na svůj příjezd do Československa. Feinberg samozřejmě hovoří v angličtině, a tak se nabízí

⁴⁹ Paměť národa. O projektu. Pametnaroda.cz [online]. ©2008–2020 [cit. 3.3.2020]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/o-projektu/>.

možnost nechat žáky vzpomínku přeložit a využít tak mezipředmětové vztahy s anglickým jazykem. Předložení vzpomínky amerického vojáka na osvobození Československa, navíc v originále, má, dle mého názoru, značnou šanci na posílení vnitřní motivace žáků k danému tématu. Zmínění tři pamětníci byli vybráni proto, že jsou jejich vzpomínky nejen zajímavé, ale také dobře srozumitelné a lze je tedy bez problémů předložit žákům. Jedná se ale pouze o vybrané příklady, rozhodně je možné využít i většinu ostatních vzpomínek, kterými databáze disponuje. Úryvky ze zmíněných vzpomínek, které je vhodné využít k úvodní motivaci, jsou součástí elektronické přílohy této práce (přílohy č. 4–6 pouze na přiloženém CD).

3.3 DOBOVÁ FOTOGRAFIE

Podobně jako vzpomínka pamětníka může probudit vnitřní motivaci žáků také vhodně zvolená dobová fotografie. Jelikož byly události spojené s osvobozením západních Čech, stejně jako následný pobyt amerických vojáků na českém území, často fotografovány, máme dnes k dispozici značné množství dobových fotografií. K úvodní motivaci je vhodné vybrat takový snímek, který zachycuje žákům dobře známé místo, či nějakou na první pohled zajímavou událost nebo naopak svou neurčitostí vyvolává mnoho otázek. V příloze této práce jsou obsaženy tři vybrané fotografie, které je, dle mého názoru, vhodné využít k úvodní motivaci (přílohy č. 7–9). Na prvním snímku je zachycen plzeňský kostel Sboru Karla Farského poničený střelbou. Jedná se o budovu, která dnes stále stojí a je velmi pravděpodobné, že ji žáci poznají. Fotografie navíc naznačuje, že v Plzni došlo k nějakým bojovým akcím, což u žáků pravděpodobně vzbudí touhu po dalších informacích. Zajímavostí, kterou je vhodné žákům sdělit, je navíc fakt, že jako památka na osvobození Plzně je v kostele dodnes zachován průstřel okenní tabulky na galerii a také stopa po kulce v oltářním obraze. Druhý snímek zachycuje americké a sovětské vojáky ve Strakonících. Žáci zde mohou být vyzváni, aby rozpoznali národnost vojáků a v jaké zemi byl snímek pořízen, k čemuž jim pomůže název obchodu. Po zodpovězení těchto otázek může fotografie u žáků vyvolat touhu po dalších odpovědích, například na to, za jakých okolností došlo k setkání americké a sovětské armády v Československu. Na třetí fotografii jsou zachyceni příslušníci americké 2. pěší divize, kteří přebírají pamětní list na fotbalové utkání sehrané proti Viktorii Plzeň. Jedná se o příklad neurčité fotografie, která sice zachycuje konkrétní událost, ale na první pohled není jasné, jak zachycená scéna souvisí s druhou světovou válkou. V tomto případě je vhodné žákům dopomoci ke správnému určení události,

ale výsledek zápasu jim sdělit až na konci hodiny, což může opět zvýšit motivaci k pozornosti v hodině.

Jak již bylo řečeno, fotografií je dochováno skutečně značné množství a nabízí se tak mnoho možností úvodní motivace. Tři vybrané fotografie, zmíněné výše, rozhodně nepředstavují jediné použitelné exempláře. V elektronické příloze této práce je k dispozici několik dalších zajímavých fotografií, které jsem objevil v Archivu města Plzně (příloha č. 10 pouze na CD).

4 EXPOZICE UČIVA

4.1 FRONTÁLNÍ VÝUKA

Frontální neboli hromadná výuka je jedna z nejběžněji používaných organizačních forem vyučování. Jedná se o druh vyučování, kdy učitel pracuje najednou s celou třídou podobně starých žáků. Výuka je přitom rozdělena na vyučovací hodiny, přičemž každá z nich má svůj dílčí didaktický cíl. Při této výuce se učitel snaží udržovat kontakt s žáky jako skupinou, ale zároveň také s každým jednotlivým žákem. Principy takového vyučování představil již v 17. století Jan Amos Komenský ve své Velké didaktice. Tato výuka byla v minulosti hojně využívána a v období tzv. herbartismu se z ní stala zformalizovaná šablona, která byla praktikována téměř při každém vyučování.⁵⁰ V posledních letech převažují snahy o nahrazení tohoto druhu výuky jinými organizačními formami, které by více zapojovaly individualitu žáků do vyučovacího procesu. Frontální vyučování nicméně stále zůstává běžně využívanou formou výuky, která má i dnes, dle mého názoru, stále své opodstatnění a nelze ji proto úplně zavrhout.

Při frontálním vyučování jsou pro přenos poznatků nejčastěji využívány slovní metody. Pro dané téma se nejvíce nabízí využití kombinace metody vyprávění a metody vysvětlování. Vyprávění učitel využívá pro vylíčení nenáročného učiva a snaží se jej zaměřit na city a fantazii žáků. V případě tématu *osvobození západních Čech* je možné využít vyprávění dramatické situace v mnoha obcích po vypuknutí protinacistického povstání a napjaté očekávání příjezdu americké armády. Vysvětlování je naproti tomu používáno při náročnějším učivu a klade na učitele několik důležitých požadavků. Při vysvětlování je zapotřebí navazovat na již dříve získané vědomosti žáků a dodržovat logickou návaznost výkladu. Důležitým předpokladem pro porozumění vysvětlované látce je také její zestručnění výběrem pouze podstatných jevů a myšlenek.⁵¹ Vysvětlovanou látku je také vhodné doplnit názornou demonstrací příkladů. V daném případě je vysvětlování vhodné využít například u pojmu demarkační linie a příčin rozhodnutí amerického velení o nevyslání vojsk na pomoc bojující Praze.

⁵⁰ SKALKOVÁ, Jarmila. c. d., s. 219–221.

⁵¹ PETLÁK, Erich. c. d., s. 116–117.

4.1.1 VÝKLAD

Z první kapitoly této práce vyplývá, že faktů týkajících se osvobození západních Čech je opravdu značné množství a je tedy zapotřebí téma vhodně zestručnit tak, aby mohlo být srozumitelně a časově nenáročně prezentováno žákům základní školy. V následující části jsem tedy navrhl obsah a strukturu výkladu daného učiva pro jednu klasickou vyučovací hodinu s tím, že expozici učiva je v této hodině vyhraněno 20 až 25 minut z celkového času. Jelikož je k tématu dochováno značné množství písemných dokumentů a fotografií je žádoucí výklad doplnit názorně-demonstrační metodou, konkrétně předváděním statické projekce. Využití této metody povede u žáků k více smyslovému vnímání učiva, což podporuje pochopení a fixaci dané látky. Jedná se o tzv. princip názornosti vycházející z Komenského „zlatého pravidla“ o zapojení všech lidských smyslů do výuky.⁵² Pro výklad daného učiva jsem tedy vytvořil doprovodnou prezentaci v programu PowerPoint, kterou si může učitel dle svého uvážení zredukovat či jinak přizpůsobit svým potřebám. Následující struktura výkladu je zpracována tak, aby přímo navazovala na jednotlivé snímky zmíněné prezentace, jež je k dispozici v elektronické příloze této práce (příloha č. 11 pouze na CD).

První snímek je čistě úvodní a plní motivační funkci tím, že obsahuje různé výjevy z událostí, které budou následně probírány. Téma *osvobození západních Čech* je vhodné začít stručným shrnutím bojových operací odehrávajících se na jaře 1945 na západní frontě a pomocí mapy žákům nastínit postup Spojenců k předválečným hranicím Československa. Druhý snímek tedy obsahuje zmíněnou mapu a fotografie, které zachycují překročení Rýna Američany v březnu 1945 a setkání amerických a sovětských vojáků ve městě Torgau na řece Labi. Na třetím snímku prezentace jsou Američané vyfotografováni při překročení předmnichovských hranic Československa u obce Hranice na Ašsku a také v ulicích Chebu. Zde je vhodné žáky seznámit se situací ohledně dobývání města a zdůraznit, že byl Cheb prohlášen svými obránci za opevněné město a boje v ulicích se protáhly na několik dní. Zazní by také mělo, že se jednalo o největší bitvu, kterou americká armáda s Němci na československém území svedla, přičemž zde padlo na 52 příslušníků 97. pěší divize, zvané „Trident“. Znak této divize, jenž je tvořen trojzubcem, je také součástí tohoto snímku. K vlastní bitvě je také vhodné odcitovat (nebo nechat některého ze žáků přečíst), v práci již zmíněný, dopis, napsaný americkým seržantem Kavonem rodičům. Žáci se tak seznámí s tím, jak bitvu prožívali američtí vojáci. Na čtvrtém snímku je možné vidět americké vojáky u Všerub, jak čekají před domem, ve kterém velitel německé 11. pancéřové divize

⁵² MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, s. 76. ISBN 80-7315-039-5.

podepisuje kapitulaci své jednotky, čítající přes 9 000 vojáků a 1 000 vozidel. Tento snímek je vhodné využít k nastínění situace v Sudetech s tím, že zde došlo ještě k mnoha menším bojům, ale další velké bitvě zabránila právě zmíněná kapitulace největšího uskupení, které se zde nacházelo. Cesta do Protektorátu Čechy a Morava tedy byla volná.

Následující snímek zachycuje momenty z Plzně, kde obyvatelé vyšli 5. května do ulic v rámci vypuknuvšího celonárodního povstání. Zde je vhodné vylíčit průběh povstání v Plzni, včetně jednání povstalců s generálem Majewskim a napjatého očekávání toho, co přinese další den. Z přiložených fotografií jistě stojí za zmínku německý stíhač tanků Jagdpanzer 38 zvaný Hetzer, ukořistěný Plzeňany ze Škodových závodů, kde byl do posledních válečných dnů stále vyráběn a také hořící cedule s německým nápisem „*Führer befehl, wir folgen!*“ na náměstí Republiky, jejíž zapálení vyprovokovalo německé vojáky k palbě do davu.

Po napětí vystupňovaném způsobenými konflikty během 5. května je vhodné pokračovat přímo příjezdem prvních amerických jednotek na náměstí Republiky. Další snímek tedy obsahuje fotografie amerických průzkumných vozidel z 16. obrněné divize při průjezdu Klatovskou třídou krátce po osmé hodině ranní 6. května. Spodní fotografie pak zachycuje jedno z nejkoničtějších vozidel americké armády, tedy Jeep Willys MB, projíždějící patrně Jungmannovou ulicí. Součástí snímku je také znak 16. obrněné divize, jejíž jednotky byly první, které do Plzně toho dne vstoupily. Následují snímky amerických tanků a další techniky, obklopených davy civilistů, při příjezdu na plzeňské náměstí. Neschází ani americký voják ochutnávající přímo na náměstí plzeňské pivo. Přidána je také vzpomínka jedné z pamětnic, která vystihuje pocity většiny Plzeňanů před a při příjezdu Američanů do Plzně. Další dva snímky zachycují americké vojáky při opětování palby na německé vojáky, kteří se odhodlali k odporu a pálili na Američany z budov na náměstí i na Klatovské třídě. Střílelo se také v pivovaru, Škodových závodech a na mnoha dalších místech. Do přestřelek se zapojila také americká 2. pěší divize, jejíž znak s hlavou indiána je zde také zobrazen. Fotografie jsou navíc doplněny vzpomínkou jednoho z příslušníků 16. obrněné divize, Erika Petersena, na začátek těchto bojů. Následují příklady plzeňských budov, poničených americkou střelbou při zneškodňování ukrytých německých vojáků. Jedenáctý snímek pak zachycuje vzdávající se Němce, jejichž počet činil přibližně 3 000 mužů, a následné transporty těchto zajatců na určená shromaždiště. Dvanáctý snímek obsahuje unikátní fotografii z Rokycan zachycující zadržení vozidla, ve kterém se snažil uprchnout z protektorátu Karl Herman Frank. Zde je na místě žákům sdělit, že byl Frank nakonec roku 1946 v Praze popraven. Zároveň je vhodné zmínit, že také Konrad Henlein,

jakožto další z vůdců předválečné Sudetoněmecké strany, byl Američany zadržen v Chebu a následně v Plzni spáchal sebevraždu.

Třináctý snímek obsahuje mapu s vyznačením průběhu demarkační linie na českém území. Kromě vysvětlení onoho pojmu žákům je zde vhodné také uvést dohodu mezi americkým a sovětským velením zabraňující americkým jednotkám v postupu dále na Prahu, která tak musela čekat na konečné osvobození až do 9. května, kdy dorazila Rudá armáda. Následující snímek pak pomocí fotografie demonstruje, jak vypadaly kontroly na demarkační čáře a také vlastní propustka, která byla nutná k přechodu mezi americkým a sovětským sektorem. Obojí je doplněno vzpomínkou pamětníka z Třemošné u Plzně popisující danou situaci. Oficiální setkání americké a sovětské armády v Plzni je zachyceno na následujícím snímku.

Šestnáctý snímek představuje žákům americkou polní kuchyni. Její bohatost a rozmanitost, která byla pro Čechoslováky velikým překvapením, je shrnuta v přiložené vzpomínce jedné z pamětnic. Současně je zde zobrazeno dobové vyobrazení různých druhů masa, kterými byli američtí vojáci zásobováni. Další snímek ukazuje, jak vypadaly americké přídělky, jenž dostával každý voják. Jednalo se o různé „balíčky“ obsahující kromě jídla například také cigarety nebo žvýkačky (viz fotografie obsažené na snímku).

Následující snímky se věnují volnému času Američanů. První z nich obsahuje dobovou pozvánku na taneční zábavu pořádanou americkými vojáky a také dobové pohlednice zobrazující prolínání české a americké kultury. Na druhém snímku je možné vidět časté „lenošení“ Američanů, ale také stříhání vlasů nebo umývání tanku typu Sherman v jednom z Boleveckých rybníků. Zajímavostí je jistě kapesní průvodce po Československu, vydaný velitelstvím XXII. sboru pro americké vojáky obsahující například zajímavosti z historie země, včetně míst vhodných k navštívení. Oblíbené sportování zastupuje snímek s fotografiemi ze zápasu příslušníků 2. pěší divize a Viktorie Plzeň, ve kterém domácí tým jednoznačně zvítězil. Zde je vhodné uvést příklady také dalších sportů, především těch ryze amerických, jako americký fotbal nebo baseball, které američtí vojáci často hrávali. Následující snímek pak dokumentuje některé z amerických vojenských přehlídek, které často probíhaly na plzeňském náměstí, například při příležitosti návštěvy města prezidentem Edvardem Benešem nebo oslavy amerického státního svátku „Den nezávislosti“. Prezentace pokračuje snímek, jenž se věnuje afroamerickým vojákům v řadách americké armády. Obsažena je také vzpomínka jedné z pamětnic líčící příjemné překvapení, které pro ni tito vojáci znamenali. Zde je vhodné zdůraznit, že americká armáda v této době ještě podléhala segregaci a tito vojáci se tak často setkávali s pohrdáním u svých „bílých“ kolegů. Také

v Československu byli Afroameričané ubytováni ve svých oddělených táborech. Jeden takový se například nacházel u Starého Plzece.⁵³

Třiadvacátý snímek je vhodný uvést sdělením, že Američané nakonec Československo opustili koncem listopadu 1945, a poté nechat některého z žáků odcitovat danou vzpomínku, která obsahuje důležité sdělení o tom, že je potřeba na toto období nikdy nezapomenout. Následující dvojice snímků totiž ukazuje ilustrace z knih publikovaných v padesátých letech minulého století. Autoři v těchto knihách otevřeně překrucovali fakta a Američany líčili jako nenávislné okupanty. Pro vytvoření představy o obsahu těchto publikací uvádím následující úryvek z jedné z nich o pobytu americké armády v Čechách: *„Byl to příchod okupační armády, která využila „nepředvídaných okolností“ k obsazení území, kterých bojem nedobyla a v nichž lid, povzbuzen sovětským vítězstvím, se sám chopil moci. To vše proto, aby na těchto územích zachránila zbytky nacistů pro své válečné plány a aby se pokusila nastolit v nich reakční teroristický režim.“*⁵⁴ Je velice příhodné zde žáky upozornit na to, že osvobození Američany se za minulého režimu nesmělo nijak veřejně oslavovat. Předposlední snímek pak již reflektuje aktuální situaci, a sice každoročně pořádané Slavnosti svobody, kterých se stále ještě účastní váleční veteráni, již západní Čechy v roce 1945 osvobodili. Je velice pravděpodobné, že většina plzeňských žáků se slavností někdy účastnila nebo o nich alespoň slyšela. Poslední snímek aktualizuje učivo prostřednictvím upozornění na znak plzeňských hokejistů, který přímo odkazuje na znak 2. pěší divize, jakožto jedné z hlavních jednotek, které Plzeň osvobodily.

Prezentaci je na závěr možné doplnit také dynamickou projekcí, neboť mnoho událostí spojených s osvobozením západních Čech bylo zachyceno kamerou, často samotnými americkými vojáky. Dnes tak máme k dispozici desítky minut dobových záběrů, kterými lze žákům danou dobu přiblížit. Z časových důvodů samozřejmě není možné žákům prezentovat všechny dochované záběry, a je tak nutné provést jejich selekci. Ta záleží na samotném učiteli a jistě bude ovlivněna také místem, kde daná výuka probíhá, neboť je vhodné žákům prezentovat záběry přímo z jejich obce, pokud jsou k dispozici. Značné množství dobových záběrů bylo přitom zveřejněno v pořadu České televize *„Hledání ztraceného času“*, kde v rámci desetidílného cyklu *„Co viděli americké kamery v Čechách“* byly odvysílány filmy natočené americkými vojáky. Díky tomu je možné shlédnout záběry z mnoha obcí, například Plzně, Rokycan, Sušice, Domažlic, Chebu, Lokte, Strakonice

⁵³ *SOKA Plzeň-jih*, AM Starý Plzenec, Pamětní kniha obce Starého Plzece, 1942–1945, s. 135.

⁵⁴ BARTOŠEK, Karel a PICHLÍK, Karel. *Hanebná role amerických okupantů v západních Čechách v roce 1945*. Praha: Svoboda, 1951, s. 3. ISBN 3010-2-69.

a dalších. Všechny díly tohoto pořadu jsou volně přístupné na webu České televize. Z dostupných záběrů jsem ve video editoru Shotcut vytvořil dvě krátká videa dokumentující osvobození Plzně. První video je ponecháno bez zvuku, aby jej mohl učitel doplnit svým komentářem. Začátek tvoří záběry amerických vojáků přecházející předmnichovskou hranici Československa na Ašsku. Následuje vítání Američanů na Plzeňsku, a poté již jejich příjezd na plzeňské náměstí. Zde také, mimo jiné, plukovník Noble ochutnává české pivo. V čase 2:08 pak přichází viditelný zvrat, kdy Němci začínají střílet. Následují tedy záběry amerických vojáků vyhledávajících a likvidujících německý odpor ve městě. Závěr videa se věnuje odzbrojování Němců a jejich odvádění do zajetí. Druhé kratší video je doplněno dobovou hudbou (Boogie Woogie Bugle Boy – Andrews Sisters) a ilustruje poválečné soužití amerických vojáků a civilistů v Plzni. Jeho úvod je přitom tvořen záběry ze slavnostního setkání Sovětů a Američanů na plzeňském náměstí. Obě zmíněná videa jsou k dispozici v elektronické příloze této práce (přílohy č. 12 a 13 pouze na CD).

4.1.2 ŘÍZENÁ DISKUZE

Při expozici daného učiva je možné využít také slovní dialogické metody, a to především metodu řízené diskuze, jež je „*vzájemným rozhovorem mezi všemi členy skupiny, v němž jde o vyjasnění stanovené problematiky*“⁵⁵. Pro úspěch diskuze je nutné žáky předem připravit na diskutovaný problém a vybavit je dostatečnými informacemi, aby byli schopni argumentovat. Cílem diskuze je přitom řešení nějakého jasně formulovaného problému. Kromě osvojování nových poznatků ale umožňuje diskuze také rozvíjení komunikativních a sociálních dovedností žáků. Správné diskutování vyžaduje od žáků schopnost srozumitelně formulovat jejich názory a zároveň trpělivě vyslechnout názory spolužáků a ty respektovat. Vlastní myšlenky je navíc nutné vhodně obhájit a jsou tak kladeny vyšší nároky na komunikativní dovednosti žáků. Role učitele při diskuzi je především řídicí, což znamená, že zaručuje vhodný průběh diskuze a zajišťuje, aby se žáci příliš neodchýlili od hlavního diskutovaného tématu. Na závěr pak shrne myšlenky, ke kterým žáci během diskuze dospěli a ty případně ještě doplní.⁵⁶

Učivo o osvobození západních Čech americkou armádou v roce 1945 nabízí k diskuzi hned několik témat. První z nich je srovnání zásluh americké a sovětské armády na osvobození Československa. Je nesporným faktem, že většinu Československého území osvobodila Rudá armáda, přičemž podstoupila několik těžkých bojů a její ztráty tak

⁵⁵ SKALKOVÁ, Jarmila. c. d., s. 191.

⁵⁶ Tamtéž, s. 192.

na československém území dosáhly mnohem vyšších čísel než ty americké. Tyto údaje svádějí k dnes častému snižování zásluh americké armády na osvobození Československa, přičemž obvyklými argumenty jsou právě výrazně nižší počty padlých na americké straně. Po seznámení žáků se základními fakty o bojích sovětské a americké armády na československém území je tedy vhodné se žáky zahájit diskuzi touto hlavní otázkou: *„Je vůbec možné a hlavně vhodné porovnávat zásluhy obou armád na našem osvobození na základě počtu mrtvých vojáků, nebo již samotný fakt, že zde obě strany bojovaly za naši svobodu, jim přiznává stejné zásluhy?“* Hlavním cílem této diskuze by mělo být dospění k názoru, že každý lidský život má nevyčíslitelnou hodnotu, a proto všichni vojáci, kteří padli při osvobozování Československa a vlastně celé Evropy, si zaslouží náš vděk, ať již byli jakékoli národnosti.

Druhým tématem, o kterém je možné diskutovat, je situace ohledně možného osvobození Prahy americkou armádou. Žáky je zde nutné nejdříve seznámit s dohodnutou demarkační linií na čáře Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice a také s následným požadavkem generála Eisenhowera na obsazení levého břehu Vltavy americkými jednotkami, který byl sovětským velením zamítnut. Otázka k diskuzi by pak mohla znít takto: *„Měli Američané postupovat na Prahu i přes zákaz Sovětů a pravděpodobně tak zachránit mnoho životů pražských povstalců?“* Cílem této diskuze by mělo být dospění k názoru, že je opravdu těžké na tuto otázku jednoznačně odpovědět, a ta je tak i dnes stále diskutabilní. Druhým cílem takové diskuze je zároveň to, že si žáci uvědomí, že ve válce hrají politické cíle často větší roli než ty humanitární. Učitel zde navíc může žáky upozornit na to, že se již jedná o první náznaky počínajícího politického soupeření, které bude hlavním tématem dění druhé poloviny dvacátého století.

Třetí možnost k diskuzi nabízí postavení Afroameričanů v americké armádě. Před touto diskuzí je vhodné žáky seznámit s fakty ohledně postavení Afroameričanů v USA před druhou světovou válkou. Pro začátek diskuze se nabízí následující otázka: *„Jak byste se cítili, kdybyste měli bojovat za zemi, která omezuje vaše práva jen kvůli jiné barvě vaší pleti?“* Během diskuze je vhodné vysvětlit pojem rasismus. Diskuze by měla dospět k odsouzení rasismu, jakožto něčeho, co nepatří do demokratické společnosti.

4.2 KOOPERATIVNÍ VÝUKA

Frontální výuka rozhodně není jediným možným způsobem, jak je možné žákům předat nové poznatky. Zcela odlišnou organizační formou vyučování, kdy je výklad učitele nahrazen aktivitou žáků, je kooperativní výuka. Jedná se o *„komplexní výukovou metodu, která je*

*založena na kooperaci (spolupráci) žáků mezi sebou při řešení různě náročných úloh a problémů, ale i na spolupráci třídy s učitelem*⁵⁷. Kooperativní výuka se vyznačuje pozitivní závislostí všech členů dané skupiny, neboť na úspěchu celé skupiny závisí zároveň úspěch každého jednotlivce. K hlavním pozitivům kooperativní výuky patří rozvoj komunikativních a sociálních kompetencí žáků, kteří se při této příležitosti učí podpoře členů skupiny, harmonizaci práce ve skupině, hledání kompromisů, otevřené a mnohostranné komunikaci, interpretaci dění ve skupině a akceptaci názorů spolužáků.⁵⁸

Kooperativní výuka je oproti výuce frontální náročnější na přípravu i vlastní realizaci. Tato forma výuky je nejčastěji praktikována ve skupinách, přičemž ideální velikost skupiny je 3–5 členů. Vytvoření skupin je přitom možné podle mnoha kritérií a učitel by měl mít na paměti následnou funkčnost daných skupin. Žáky lze rozdělit například podle jejich výkonnosti, přičemž je výhodnější tvořit tzv. heterogenní skupiny, kde jsou přítomni žáci se silným a slabým prospěchem dohromady. Dalšími možnostmi pak je rozdělení žáků na základě jejich sociálních vztahů, jejich zájmů (lze využít jen u některých témat) nebo také náhodně, například losováním. Při zadávání úloh je nutné brát zřetel na to, aby bylo možné při jejich řešení spolupracovat. Vhodné je žákům zadávat úkoly, u kterých je nutná například analýza, syntéza, srovnávání nebo hodnocení. Instrukce pro plnění úkolů by pak měly být srozumitelné a stručné, nikoli podrobný popis činností každého člena skupiny. Možné je naopak přidělit každému žákovi roli, kterou bude ve skupině plnit (např. vedoucí skupiny, časoměřič nebo mluvčí). Vlastní činnost učitele spočívá při kooperativní výuce především v organizaci vytváření skupin, zadání úloh a v poskytování metodické podpory v případě potřeby. Učitel zároveň vybízí žáky k prezentaci výsledků práce skupiny a k ohodnocení jejich spolupráce ve skupině. Právě závěrečná prezentace výsledků práce a sebehodnocení je důležitou součástí kooperativní výuky.⁵⁹

Učivo o osvobození západních Čech je možné rozdělit do několika podtémat, které mohou jednotlivé skupiny v rámci kooperativní výuky zpracovávat. Vyučovací hodina bude v tomto případě vypadat tak, že každá skupina, tvořena ideálně čtyřmi žáky, dostane přidělené jedno z následujících podtémat: *Boje v pohraničí, Příjezd Američanů, Osvobození Plzně, Setkání s Rudou armádou, Volný čas Američanů, Vztahy s obyvatelstvem, Vojenské přehlídky*. K daným tématům obdrží každá skupina stručný jednostránkový text a několik fotografií. Úkolem žáků bude vytvořit jeden list A4, který bude obsahovat krátké shrnutí

⁵⁷ MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. c. d., s. 138.

⁵⁸ SKALKOVÁ, Jarmila. c. d., s. 225.

⁵⁹ MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. c. d., s. 137–145.

tématu vytvořené na základě analýzy obdržného textu, dále kreativní nadpis a také jednu či dvě fotografie, které skupina vybere ze čtyř nabízených jako nejvhodnější pro dané téma. Zároveň žáci vyberou jednu ze vzpomínek obsažených v textu, kterou taktéž odcitují na daný list. V druhé polovině hodiny všechny skupiny prezentují svoji práci zbytku třídy, přičemž je vhodné, aby přitom také vysvětlily, proč vybraly dané fotografie a vzpomínku. Výsledkem takové výuky pak bude výklad o daných tématech realizovaný žáky namísto učitele a prezentace výsledných listů, které bude možné rozvěsit po třídě nebo v prostorách školy. Časové rozvržení pro zmíněnou výuku je následující: prvních 10 minut hodiny je vyčleněno pro seznámení s průběhem hodiny, rozdělením žáků do skupin a zadáním úkolů. Na splnění zadání budou mít žáci k dispozici 20 minut. Posledních 15 minut bude vyhrazeno na prezentaci výsledků jednotlivých skupin, kdy každá z nich bude mít na seznámení ostatních se svou prací maximálně 2 minuty. Součástí prezentací bude navíc sebereflexe spolupráce každé skupiny, realizovaná pomocí odpovědí na hodnotící otázky. Zmíněné materiály potřebné k realizaci této kooperativní výuky jsou součástí elektronické přílohy této práce (příloha č. 14 pouze na CD). Pro lepší ilustraci je také přiložen příklad možného vypracování úkolu.

4.3 EXKURZE

Výuka dějepisu nemusí nutně probíhat jen při klasické vyučovací hodině, nýbrž lze využít také exkurzi, jakožto jednu z organizačních forem výuky realizovanou mimo školní prostředí. Dějepisná exkurze probíhá nejčastěji v muzeích, galeriích, knihovnách či archivech a jedná se o efektivní doplněk klasické výuky, kde se žáci mohou seznámit s originálními hmotnými či písemnými památkami. Didaktickou účinnost exkurze je však nutné zajistit její náležitou přípravou. V jejím rámci učitel vytyčí cíl exkurze, který koresponduje s probíranou látkou a vytipuje objekty, kterým mají žáci věnovat zvýšenou pozornost. Je vhodné, aby učitel místo exkurze navštívil předem a důkladně se seznámil s prostorem a jednotlivými exponáty. Na základě takto získaných informací pak určí, jaké poznatky by si měli žáci z exkurze odnést, a jaké k tomu využije metody. Žáky je nutné na exkurzi připravit tím, že učitel seznámí s navštěvovanou institucí, průběhem exkurze a úkoly, které během ní budou plnit. Žáky je také vhodné informovat o tom, jak budou získané poznatky zpracovány. Právě zpracování a využití získaných informací by mělo být

smysluplné a odpovídat stanovenému cíli exkurze. Tato poslední fáze již většinou probíhá ve třídě, kde na ni navazují další organizační formy vyučování.⁶⁰

4.3.1 PATTON MEMORIAL PILSEN

Pro výuku o osvobození západních Čech americkou armádou a její následném působení v Československu existuje několik možností, jak lze žáky s tématem seznámit v mimoškolním prostředí. Jednoznačně nejvhodnějším místem pro uskutečnění školní exkurze je Patton Memorial Pilsen. Jedná se o muzeum vzniklé ze soukromých sbírek věnující se právě osvobození západních Čech americkou armádou v roce 1945. Kromě působnosti americké armády v Čechách je zde prostor věnován také jejich cestě Evropou od normandských pláží přes bitvu v Ardenách až k hranicím předválečného Československa. Opomenuta není ani poválečná pomoc UNRRA a pohled na osvobození za komunistického režimu. Muzeum bylo otevřeno v roce 2005 při příležitosti 60. výročí osvobození Plzně americkou armádou a obsahuje desítky originálních předmětů souvisejících s přítomností amerických vojáků v Čechách. Mezi artefakty je možné nalézt výstroj a výzbroj amerických vojáků, ale také technické, zdravotnické, hygienické, jídelní a další různé předměty denní potřeby amerických vojáků. Vystaveny jsou zde také dochované předměty z poválečné pomoci UNRRA.⁶¹ Vše je rozděleno do tematických vitrín s popisky a doplněno 21 textovými tabulemi obsahujícími základní informace, týkající se amerického postupu z pláží Normandie až do Plzně a následným pobytem Američanů v západních Čechách. Muzeum tak nabízí více než dostatek materiálů pro přiblížení tématu žákům.

Exkurzi ve zmíněném muzeu lze praktikovat za využití metody frontální výuky, kdy učitel vyloží u jednotlivých vitrín žákům faktografii, kterou lze čerpat z první kapitoly této práce. V tomto případě doporučuji věnovat zvýšenou pozornost některým opravdu zajímavým artefaktům a žáky na ně zvláště upozornit. Jedná se například o originální „lodičku“ generála George S. Pattona, jehož jméno muzeum nese, a který je jakožto velitel 3. americké armády, jejíž jednotky dorazily jako první do Plzně, dnes vnímán jako osvoboditel města. Vhodné je také u této příležitosti žáky upozornit na nedaleký generálův pomník umístěný v sadech Pětatřicátníků. Za pozornost jistě stojí také předměty vztahující se k vylodění Spojenců v Normandii, které lze využít pro fixaci těchto událostí. Zvláště upomínka ve tvaru padáku připomínající seskok amerických a britských parašutistů a osvobození francouzského města Sainte – Mére – Église, odkud předmět pochází.

⁶⁰ PARKAN, František, *Didaktika dějepisu*, Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2014, s. 53–55. ISBN 978-80-7290-644-4.

⁶¹ FOUĐ, Karel, JÍŠA, Milan a ROLLINGER, Ivan. c. d., s. 277–278.

Opomenuty by jistě neměly být fragmenty související s posledním spojeneckým náletem na Škodovy závody, přičemž jsou zde k vidění například části americké „létající pevnosti“ B - 17, kterou při náletu sestřelila německá protiletadlová palba. Součástí sbírky je také gramofon využívaný generálem Ernestem N. Harmonem, velitelem amerických jednotek rozmístěných v poválečných měsících v Československu. Je vhodné na tento přístroj žáky upozornit už jen proto, že je velice pravděpodobné, že mnoho z nich gramofon nikdy předtím nevidělo.

Druhým možným způsobem (dle mého názoru také vhodnějším), jak lze exkurzi v muzeu realizovat, je žáky aktivně zapojit do získávání informací prostřednictvím pracovních listů. V příloze této práce je k dispozici mnou vytvořený pracovní list, jenž vznikl ve spolupráci s vedením muzea, které se rozhodlo jej dále nabízet všem školním exkurzím ([příloha č. 15](#)). Patton Memorial Pilsen tedy nyní disponuje tímto pracovním listem, který může využít jakýkoli vyučující, který se rozhodne se svojí třídou muzeum navštívit. Tento list je koncipován tak, aby soustředil pozornost žáků na textové tabule i na vitríny s exponáty. Cílem tohoto pracovního listu je atraktivní formou seznámit žáky se všemi aspekty působení americké armády v západních Čechách, těmi válečnými i všedními.

Cílem celé exkurze v Patton Memorial Pilsen, ať již realizované jakýmkoli ze zmíněných způsobů, je především motivace žáků k poznávání regionální historie Plzeňska a k zájmu o dané téma. Druhým cílem je pak vybavit žáky základními informacemi o daném tématu, na které je pak možné navázat již v klasické vyučovací hodině učitelovým výkladem nebo již uvedenou kooperativní výukou.

4.3.2 MÍSTA PAMĚTI NÁRODA

Kromě zmíněného muzea je možné s žáky navštívit také některá místa, kde se události, spojené s osvobozením, skutečně odehrály. Využít lze k tomu projekt již dříve zmíněné organizace Post Bellum nazvaný „*Místa paměti národa*“. Jedná se o interaktivní mobilní aplikaci, která dokáže určit polohu uživatele a poté mu na mapě zobrazit „místa paměti“ v jeho okolí. K „oživení“ těchto míst aplikace poskytuje vybrané úryvky vzpomínek pamětníků vztahující se k danému místu. Pro tento účel aplikace využívá databázi pořízených rozhovorů s pamětníky, která byla zmíněna již v předešlé kapitole o motivaci. Ovládání aplikace je velice jednoduché. Uživatel si v aplikaci zvolí dané „místo paměti“, načež se mu zobrazí nabídka vzpomínek z různých období 20. století týkajících se daného místa. Po výběru konkrétního „příběhu“, který je k dispozici v textové podobě, nabídne

aplikace také informace o daném místě i pamětníkovi. Pokud disponuje zařízení uživatele datovým připojením, je navíc možné si na místě přehrát zvukovou nahrávku konkrétní části rozhovoru, týkající se daného místa.

Aplikace nabízí také mnoho tematicky vytvořených tras rozdělených podle krajů a vztahujících se vždy k nějaké konkrétní události. Plzeňský kraj disponuje v současnosti sedmi takovými trasami věnujícími se například akci Kámen nebo povstání v roce 1953. K tématu osvobození existuje trasa s názvem „*Vyvalte sudy, Američané jsou v Plzni!*“ mapující události spojené s příchodem americké armády do Plzně. Tato trasa mapuje postup amerických vojáků Plzni, je dlouhá 10 kilometrů a obsahuje 10 příběhů připomínajících osvobození města.⁶²

První dvě zastávky se nachází na Nové Hospodě a jde o nejbližší body od středu města. Jedná se o dům Dembovských, ve kterém byli vojáci ubytováni a zatačku, kterou Američané do, tehdy ještě samostatné obce, přijeli. Luděk Dembovský zde vzpomíná na samotný příjezd Američanů a také na soužití s nimi. Další dvě zastavení najdeme na Klatovské třídě, kterou si americké obrněnce razily cestu k náměstí Republiky. Jedno ze zdejších zastavení se týká obecně Klatovské třídy a prostřednictvím vzpomínek Josefa Vlacha přibližuje průjezd americké armády těmito místy v ranních hodinách 6. května. Konkrétním bodem trasy nacházejícím se na této třídě je kostel sv. Jana Nepomuckého na Chodském náměstí, kde proběhla jedna z prvních amerických vojenských mší v Plzni. Dále se trasa stáčí kolem pomníku „*Díky Ameriko!*“ umístěného na křižovatce U práce a pokračuje směrem dolů Americkou ulicí. V přílehlé Škroupově ulici najdeme další zastávku, kterou je budova bývalého kina Elektra. Během osvobození Plzně zde bydlela Ida Milotová, jež vzpomíná na to, jak vpustila americké vojáky do svého bytu, odkud pak opětovali palbu na útočící Němce. Cesta pokračuje odbočením u řeky Radbuzy na Denisovo nábřeží směrem k Šafaříkovým sadům. Právě v těchto místech američtí vojáci zbudovali svá vojenská ležení, přičemž na nábřeží se nacházely dva velké stany, ve kterých byla umístěna koupelna a prádelna. Na podobu těchto míst za americké přítomnosti vzpomíná opět Josef Vlach. Trasa poté směřuje již k náměstí Republiky, přičemž ve Zbrojnické ulici se nachází budova hotelu Continental s jeho bohatou historií. Hotel byl jedním z míst, odkud němečtí vojáci stříleli na postupující Američany. Přestřelku, která zde proběhla, přibližuje opět Josef Vlach. Poslední tři příběhy jsou přiřazeny k náměstí Republiky. Jedná se o vzpomínku pana Dembovského na střelbu z věže katedrály sv. Bartoloměje, kterou Němci zahájili po příjezdu

⁶² POSPĚCHOVÁ, Petra. *Vyvalte sudy, Američané jsou v Plzni!: příjezd americké armády do Plzně*. Post Bellum, nestránkováno.

Američanů na náměstí. Druhou vzpomínkou na boje v Plzni, kterou je možné si na náměstí zobrazit, je pak líčení Richarda Smoly, který byl svědkem přestřelky v Husově ulici. Mojmír Fencel pak přibližuje atmosféru amerických vojenských přehlídek, které v poválečných měsících často probíhaly na náměstí Republiky, přičemž tou poslední se americká armáda v listopadu 1945 s Československem rozloučila.⁶³

Využitím trasy „*Vyvalte sudy, Američané jsou v Plzni!*“ je tedy možné prostřednictvím zmíněných zastávek seznámit žáky se situací ohledně příchodu amerických vojáků do Plzně a jejich uvítáním, následnými přestřelkami s Němci, a také s místy, kde trávili svůj volný čas. Není rozhodně nutné s žáky absolvovat úplně celou trasu a vzhledem k její délce to ani není vhodné. Jako nejvhodnější využitelná část se jeví druhý úsek trasy začínající celkově pátým zastavením u budovy bývalého kina Elektra a končící na náměstí Republiky. Tento úsek obsahuje šest ze zmíněných příběhů, které mezi sebou nejsou nijak výrazně vzdálené. Cestu je navíc možné začít u památníku „*Díky Ameriko!*“ umístěného na křižovatce u Práce, kde je příhodné místo na úvodní slovo k nadcházející exkurzi po městě. Zároveň, stejně jako v případě náměstí Republiky, kde trasa končí, se jedná o relativně snadno dostupná místa městkou dopravou, což jistě usnadní organizaci celé exkurze.

Z didaktického hlediska se mi jako ideální pro průběh takové exkurze jeví využití aktivity žáků. Učitel žáky rozdělí do několika skupin, přičemž každá skupina bude disponovat jedním chytrým mobilním telefonem. Je vhodné v tomto případě využít zařízení žáků. Následně bude na každém místě vyzvána jedna skupina, aby ostatní žáky seznámila s historií dané budovy, památníkem a samozřejmě událostmi, které se na daném místě odehrály během osvobození. Učitel posléze tento výklad případně doplní o další vhodné informace. V průběhu exkurze se tímto způsobem vystřídají všechny skupiny a žáci tak budou aktivně vtaženi do výkladu o daném období. Cílem této exkurze není jen předložení základních informací o osvobození města Plzně žákům, ale také vzbudit v nich motivaci k tomu, aby se dívali kolem sebe, vnímali své okolí a uvědomili si, že každé místo má svoji historii. Třetím cílem je pak to, že si žáci uvědomí edukační využití moderních technologií.

4.3.3 SLAVNOSTI SVOBODY

Atraktivní možností, jak žákům přiblížit dobu spojenou s koncem druhé světové války a osvobozením západních Čech, je návštěva každoročně pořádaných Slavností svobody v Plzni. Tyto několikadenní oslavy probíhají vždy začátkem května na výročí osvobození již

⁶³ POSPĚCHOVÁ, Petra. c. d., nestránkováno.

od roku 1990. Při této příležitosti je stále ještě možné potkat americké veterány, kteří slavnosti navštěvují jako vážení hosté. Program slavností je rozdělen do několika částí. Jedná se o pravidelně se opakující akce, např. konvoj vojenských historických vozidel, vzpomínková setkání u památníků druhé světové války nebo besedu s veterány. Program je navíc doplněn dílčími projekty klubů vojenské historie sestávající se z prezentací dobové vojenské techniky, zbraní, ale i ukázek z běžného života vojáků.⁶⁴

Součástí slavností je také projekt „Plzeň 1945“, jehož cílem je formou „živé historie“ přiblížit atmosféru v Plzni během osvobození města americkou armádou. Tento projekt zahrnuje ukázky dobových vojenských táborů, prezentace vojenského vybavení a historické techniky, ukázky z dobového života vojáků i civilistů, hrané scénky inspirované událostmi května 1945, dobový kulturní program včetně koncertů dobové hudby, a také různé tematické výstavy a přednášky. Jedná se o nejvhodnější část oslav pro školní exkurzi, neboť zde mají žáci možnost prohlédnout si skutečné artefakty a prostřednictvím komentovaných prohlídek vojenských táborů se seznámit se všedním životem vojáků, ale také s kulturou dané doby. Sami organizátoři nabízejí možnost uskutečnění školní exkurze, a to v prostoru Křížíkových sadů, kde je vždy vystavěna replika vojenského tábora. Školám je doporučeno si exkurzi zaregistrovat na konkrétní čas, a to prostřednictvím formuláře na webových stránkách projektu.⁶⁵

4.4 PROJEKT

S tématy spojenými s osvobozením západních Čech je možné žáky blíže seznámit také prostřednictvím projektového vyučování, které „je založeno na řešení komplexních teoretických nebo praktických problémů na základě aktivní činnosti žáků“⁶⁶. Myšlenku takového stylu výuky formovali již na začátku 20. století pedagogové John Dewey a William Kilpatrick. Hlavním rysem projektové výuky by mělo být řešení určitého úkolu s problémovým charakterem a propojení výuky s běžnou životní praxí. Témata pro tento druh výuky by také měla vybízet k interdisciplinární spolupráci. Při řešení úkolů v rámci projektové výuky žáci využívají teoretických i praktických činností a osvojují si tak nejen vědomosti, ale také dovednosti, neboť dochází ke spojení práce hlavy i rukou. Projektová

⁶⁴ Slavnosti svobody Plzeň. O projektu. Slavnostisvobody.cz [online]. [cit. 18. 3. 2020]. Dostupné z <http://slavnostisvobody.cz/o-projektu/>.

⁶⁵ KVH Tommy & Yankee z. s. Plzeň. Plzen1945.cz [online]. [cit. 18. 3. 2020]. Dostupné z <http://plzen1945.cz/?p=1501/>.

⁶⁶ SKALKOVÁ, Jarmila. c. d., s. 234.

výuka je tedy postavená na aktivní činnosti žáka, který se učí prostřednictvím zkušeností, získaných při řešení problémů, spojených s vypracováním projektové úlohy.⁶⁷

Projektové vyučování se sestává z několika fází. Na úvod je nutné určit cíl a téma daného projektu, přičemž je důležité zaměřit se na účinnou motivaci žáků, která by měla zajistit, aby se s tématem co nejvíce ztotožnili. Následuje vytvoření plánu řešení zvoleného problému. Jedná se o rozhodující fázi projektu, během které jsou formulovány zásadní otázky, které bude nutné vyřešit, a je také určena jeho výsledná podoba. Tvorbou plánu by se měli účastnit všichni žáci formou diskuze, na jejímž základě bude rozhodnuto o formě zpracování a také prezentace projektu. Zároveň je zde nutné také vyhodnotit případné náklady a možnosti zajištění nezbytných materiálů k realizaci projektu. Z pravidla nejdelší fází pak je vlastní realizace projektu, kdy žáci vyhledávají informace, shromažďují materiály a produkuje další činnosti tak, aby zajistili požadovaný výsledek své práce. Žáci se v této fázi učí vlastní odpovědnosti, práci s chybou, experimentování a dalším praktickým dovednostem. Výsledky projektu je pak žádoucí prezentovat před celou třídou, školou nebo případně veřejností, čímž je posílena motivace žáků při jeho řešení. Zároveň je vhodné práci na projektu vyhodnotit, přičemž klasifikace známkami se v tomto případě zpravidla nevyužívá. Vhodnější formou je slovní hodnocení, kdy učitel klade důraz především na posouzení průběhu pracovního procesu a prezentaci jeho výsledků, nikoli jen na výsledné řešení. Sami žáci by se tohoto hodnotícího procesu měli také aktivně zúčastnit a provést sebehodnocení svého přínosu k realizaci daného projektu.⁶⁸

Z výše uvedeného vyplývá, že na konkrétní podobě realizace projektu by se měli podílet sami žáci. Následující řádky tedy obsahují pouze návrh projektu sloužící pro učitelovu inspiraci, jak je možné téma osvobození zpracovat prostřednictvím projektové výuky a kam je tedy možné žáky při „plánovací“ diskuzi směřovat. Výsledný plán řešení projektu by ale skutečně měl odrážet myšlenky žáků.

Pro motivaci žáků k vypracování projektu na téma osvobození je vhodné využít blízkící se každoroční výročí těchto událostí a s ním spojené plzeňské oslavy. Zejména pro žáky z Plzně a okolí by tedy motivace mohla znít takto: *„V květnu bude Plzeň opět slavít výročí svého osvobození na konci druhé světové války. Vaše třída byla vybrána, aby uspořádala přednášku, kde představí ostatním spolužákům ze školy tehdejší americkou armádu a seznámí je s tím, jak osvobození probíhalo.“* Z hlediska organizace je vhodné nechat žáky pracovat ve skupinách, čímž bude vyžadována jejich spolupráce a individuální

⁶⁷ MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. c. d., s. 168.

⁶⁸ SKALKOVÁ, Jarmila. c. d., s. 235–237.

odpovědnost za výsledek celku. Navrhovaný projekt tedy bude realizován čtyřčlennými skupinami žáků, z nichž každá zpracuje jedno z následujících podtémat: *Boje v západních Čechách, Příjezd Američanů do Plzně a jejich uvítání, Setkání s Rudou armádou a vytvoření demarkační linie, Vojenská technika americké armády, Zásobování americké armády, Volný čas vojáků, Vojenské přehlídky americké armády*. Každá skupina si vybere jedno z nabízených témat a následně jej zpracuje na jeden list A2. Při tvorbě tohoto listu je nutné dodržet několik kritérií, mezi něž patří alespoň pět informací o tématu, minimálně dva související obrázky nebo fotografie, a také odkazy na zdroje všech využitých materiálů. Vše ostatní je ponecháno na kreativité žáků včetně toho, zda bude list zpracován kompletně pomocí počítače, ručně nebo kombinací obou těchto způsobů.

K vyhledávání potřebných informací je vhodné využít hodiny informatiky a naplnit tak interdisciplinární potenciál projektové výuky. Tyto hodiny doporučuji využít především k samostatnému online bádání žáků prostřednictvím webové stránky www.portafontium.cz. Jedná se o bavorsko-českou síť digitálních historických pramenů, kde lze volně prohlížet digitalizované matriky, kroniky a listiny z českých a bavorských archivů. Žáci tak mají jedinečnou možnost vyzkoušet si práci historika a využít obecní, školní i církevní kroniky jako jeden ze zdrojů informací pro zpracování svého tématu. Učitel se na základě svých zkušeností s konkrétními žáky může rozhodnout, zda je v jejich silách samostatným pátráním odhalit kroniky obsahující potřebné informace, nebo je vhodné žákům dopředu říci, na jaké kroniky je třeba se zaměřit. V případě druhé zmíněné možnosti je možné využít, k práci elektronicky přiložený, mnou sestavený seznam doporučených kronik, které obsahují pro žáky využitelné informace (příloha č. 16 pouze na CD). Podobně lze jako zdroj informací využít také vzpomínky pamětníků na osvobození sepsané v roce 1947 žáky deseti tříd Obchodní akademie v Plzni. Tyto vzpomínky jsou nyní uloženy v Archivu města Plzně, nicméně v elektronické příloze této práce je možné nalézt mnou pořízené fotokopie těch, které mají, dle mého názoru, největší potenciál pro využití při zpracování daného projektu (příloha č. 17 pouze na CD). Dalšími zdroji informací pak mohou být samozřejmě i jiné internetové zdroje nebo knižní publikace, které žáci uznají za vhodné.

Na závěr daného projektu bude uspořádána přednáška ve školní aule pro všechny žáky školy, při které proběhne zároveň prezentace vypracovaných listů. Při této příležitosti postupně seznámí každá skupina spolužáky se svým tématem a informacemi, které o něm zjistila. Všechna vystoupení tak dohromady utvoří přednášku na téma „*Osvobození západních Čech americkou armádou*“ organizovanou čistě samotnými žáky. Vzniklé listy je posléze vhodné vystavit v prostorách školy, nebo ještě lépe na veřejnosti.

5 FIXACE UČIVA

Výklad nové látky je vždy nutné zakončit opakováním, aby došlo k zafixování nového učiva u žáků. Opakování může učitel zařadit přímo po probrání učiva v dané hodině, po dokončení tematického celku, na konci školního roku nebo na jeho začátku. Nutnost fixování učiva je dána fyziologickou podstatou učebního procesu, neboť vícenásobné opakování reakce je nutnou podmínkou k upevňování asociací. Bez patřičného upevňování a procvičování daných vědomostí dochází ke slábnutí synaptických spojů v mozku a tím také k jejich zapomínání. Fixace je přitom mnohem efektivnější, pokud je praktikována ihned po probrání daného učiva a zároveň v přiměřeném množství. Součástí každé expoziční hodiny by tedy měla být nějaká forma procvičení a zopakování probraného učiva. Pro opakování a procvičování vědomostí a způsobilostí žáků lze využít značné množství metod. Často se přitom jedná o upravené expoziční metody, které učitel používá odlišně, a to se zaměřením na fixaci učiva. Stejně jako při expozici učiva, tak také při jeho fixaci, je žádoucí tyto metody pravidelně obměňovat.

První variantou, jež lze využít, jsou metody slovní. Například ústní opakování učiva žákem, který reprodukuje učivo a učitel jej přitom upozorňuje na chyby a usměrňuje jeho myšlení. Druhou možností je metoda otázek a odpovědí, kdy učitel klade otázky a žáci na ně odpovídají. Je přitom nutné, aby učitel pokládal jasně formulované a srozumitelné otázky, které žákům zároveň nenapoví, jaká má být odpověď. Otázka by také měla být kladena před vyvoláním konkrétního žáka, aby došlo k aktivaci celé třídy. Ze stejného důvodu také není vhodné soustředit pozornost jen na vybrané žáky. Didakticky velmi účinnou variantou této metody je situace, kdy si žáci kladou otázky navzájem. Již vymyšlením konkrétních otázek totiž dochází k opakování znalostí žáků.

Pro opakování a procvičování získaných vědomostí je také velice vhodné využívat samostatnou práci žáků, jakou je písemné opakování, kdy žák odpovídá na otázky (například formou pracovního listu), nebo shrnuje klíčové údaje v psaní souvislého textu. Předností této metody je, že má žák možnost se nad otázkami v klidu zamyslet a soustředit se na odpověď bez zásahů svého okolí. Žák má navíc možnost zvážit patřičně svůj postup a také se k jednotlivým otázkám vrátit a případně opravit své chyby. Pro samostatné opakování žáků lze také využít učebnici nebo jinou literaturu, přičemž se může jednat o opakování zaměřené na přesné zapamatování textu (např. básně) nebo o opakování zaměřené na porozumění textu. Pro fixaci dějepisného učiva je přitom vhodnější druhý jmenovaný způsob, tedy porozumění textu, jehož cílem je, aby žák dokázal reprodukovat a vysvětlit

podstatu učiva, které je v daném textu obsaženo. Pro zajištění efektivity tohoto stylu učení je důležité u žáků vybudovat kladný vztah ke knihám a vést je k pochopení logiky čteného textu. Učitel by měl mít navíc na paměti, že text, který má žákům sloužit k učení, by měl být rozdělen na menší logické části, ve kterých je vhodné nějakým způsobem zvýraznit podstatné informace. Takto připravený text usnadňuje žákům učení a podporuje tak fixaci klíčových vědomostí.⁶⁹

Výše uvedené metody nejsou rozhodně jediné, které lze pro fixaci učiva využít. Mezi dalšími vhodnými lze jmenovat např. ilustraci, dramatizaci, film nebo didaktickou hru. Také již výše rozebíranou exkurzi lze využít pro fixaci učiva namísto jeho expozice. V zásadě lze tedy říci, že pro fixaci učiva je možné využít téměř jakoukoli z expozičních metod upravenou tak, aby bylo co nejvíce využito aktivity žáků.

5. 1 FIXACE UČIVA O OSVOBOZENÍ ZÁPADNÍCH ČECH

Před započítím opakování musí mít učitel jasnou představu o tom, které vědomosti považuje za klíčové a tedy vhodné pro fixaci. Množství informací vhodných k zapamatování je pro každou probíranou látku samozřejmě jiné a závislé na tématu učiva. Osвобоzení západních Čech americkou armádou se může v porovnání s ostatní dějepisnou látkou jevit jako okrajové a v zásadě nepodstatné téma, nicméně i zde nalezneme několik informací, které jsou vhodné k tomu, aby si je žáci zapamatovali. V následujících řádcích se tedy budu zabývat vědomostmi, které by si, dle mého názoru, měli žáci z výuky o daném tématu odnést.

Základní informací, kterou by žáci měli po probrání tématu disponovat, je, že americká armáda západní Čechy skutečně osvobodila, přičemž zde podstoupila několik bojů, které stály lidské životy. Je také vhodné, aby si žáci zapamatovali alespoň jeden příklad těchto bojů, ideálně největší bitvu, kterou Američané svedli o město Cheb. Bohužel se i v dnešní době setkávám s názory z období komunismu, že Američané na území Československa nemuseli ani jednou vystřelit a dorazili až do Plzně prakticky bez boje. Pokládám tedy za důležité, aby žáci, především ti pocházející ze západních Čech, znali skutečnou hodnotu osvobození jejich regionu.

Událostí vhodnou k zafixování je také národní povstání. Žáci by měli vědět, že lidé nepovstali pouze v Praze, ale také na mnoha jiných místech po celém území protektorátu včetně Plzně a dalších menších obcí na Plzeňsku. Rozhodně není nutné po žácích vyžadovat přesný datum začátku tohoto povstání, nicméně je vhodné, aby žáci dokázali říci,

⁶⁹ PETLÁK, Erich. c. d., s. 124–126.

že se jednalo o poslední dny války, a že úspěch této revoluce závisel do jisté míry na včasném příjezdu osvobozenecých armád.

Novým pojmem, kterému by žáci měli rozumět, je tzv. demarkační linie. Žáci by měli být schopni pojem srozumitelně vysvětlit a také objasnit omezení v pohybu civilistů i vojáků, která z jejího vytvoření vyplývala. Je také vhodné, aby žáci dokázali určit alespoň přibližný průběh této linie, tedy, že byla vytyčena mezi Karlovými Vary, Plzní a Českými Budějovicemi. Samozřejmostí je pak znalost faktu, že se zde setkala americká a sovětská vojska. Z hlediska „velkých dějin“ Československa je pak vhodné, aby žáci znali osudy vrchních představitelů Sudetoněmecké strany, tedy, že K. H. Frank a Konrad Henlein byli zadrženi na americké straně demarkační linie a zatímco Henlein spáchal sebevraždu, Frank byl v Praze popraven.

Mimo tyto konkrétní informace by žáci měli být schopni stručně charakterizovat pobyt americké armády v Čechách jakožto setkání dvou odlišných kultur, které se vzájemně obohatily. Příklady tohoto obohacení už je možné nechat na žácích, kteří si pravděpodobně zapamatují každý individuálně to, co je nejbližší jeho zájmům (např. sport, hudba, tanec, atd.). Z pohledu historického vnímání tématu osvobození západních Čech je určitě žádoucí, aby žáci dokázali patřičně vysvětlit oficiální socialistické vnímání této doby a také důvody, které k tomu komunistickou vládu vedly. Z hlediska aktualizace tématu je pak vhodné, aby byli žáci schopni uvést alespoň jeden příklad odkazu, který dnes připomíná osvobození západních Čech americkou armádou (např. památník „*Díky Ameriko!*“, Slavnosti svobody nebo indián ve znaku plzeňských hokejistů).

Pro fixaci uvedených informací lze využít hned několik z již vyjmenovaných vyučovacích metod. Ze slovních metod se jeví jako nejvhodnější metoda otázek a odpovědí, konkrétně varianta, kdy si žáci kladou otázky navzájem. Učitel může toto kladení otázek sám iniciovat položením obecné otázky, kterou mohou žáci dále sami rozvíjet, např.: „*Proběhly v západních Čechách nějaké osvobozovací boje?*“ Po kladné odpovědi učitel vybídne žáky, aby si vymysleli a položili ostatním další doplňující otázku, která může znít například takto: „*Kde proběhla největší bitva?*“. Jsem přesvědčen, že žáci devátého ročníku jsou schopni se tímto způsobem podílet na fixaci tohoto učiva a dokáží formulovat smysluplné otázky tak, aby vznikl fixačně efektivní rozhovor.

Faktografii týkající se osvobození západních Čech je možné fixovat také samostatnou písemnou prací žáků. První možností je nechat žáky formou souvislého textu převyprávět konkrétní události, které se v dané době odehrály. Žák může například vylíčit boje v ulicích Chebu pohledem amerického vojáka, nebo průběh povstání v Plzni očima

plzeňského civilisty. Touto metodou je dané učivo v žácích fixováno, dle mého názoru, poměrně atraktivní formou a navíc dochází k využití mezipředmětových vztahů, konkrétně propojení dějepisu a českého jazyka. Vyprávění nebo líčení ovšem nezaručí fixaci konkrétních informací, toho je možné dosáhnout přímým kladením otázek a zadáváním úkolů a to ideálně prostřednictvím pracovního listu, který si žáci mohou po vypracování vlepít do sešitu. Návrh, jak by takový list mohl vypadat, je k dispozici v příloze této práce ([příloha č. 18](#)). List využívá mezipředmětových vztahů a v některých úkolech propojuje dějepis se zeměpisem a anglickým jazykem. Tento pracovní list doporučuji použít pro fixaci ve vyučovací hodině, a to po expozici učiva formou výkladu s využitím PowerPointové prezentace, který byl rozebírán ve čtvrté kapitole.

Písenné opakování daného tématu ale rozhodně nemusí probíhat pouze formou individuální samostatné práce. Existuje řada aktivit, které lze využít k fixaci a při nichž mohou žáci spolupracovat. Ve skupinách je možné například vytvářet tzv. historickou abecedu, jejíž princip spočívá v tom, že se žáci snaží ke každému písmenku abecedy vymyslet pojem související s daným tématem. Není přitom nutné využít úplně všechna písmena abecedy, neboť u některých by to bylo opravdu obtížné. Při společné prezentaci pojmů pak daná skupina případně vysvětlí, jak pojem s tématem souvisí. Tematicky laděné zadání pro historickou abecedu, včetně příkladu jejího vytvoření, je součástí přílohy této práce ([příloha č. 19](#)).

Uvedený výčet možností pro fixaci daného tématu jistě není absolutní. Pro zopakování daného učiva lze využít i další metody, např. metodu dramatizace, didaktické hry nebo také, v práci již analyzovanou, metodu exkurze. Důležité je však, aby učitel při výběru vhodných metod vycházel ze znalostí individuálních zvláštností žáků a také při fixaci uplatňoval individuální a diferencovaný přístup. Učitel by také neměl zapomínat, že předpokladem úspěšnosti těchto metod je navození aktivního vztahu žáků k vlastnímu procesu fixace, čehož lze dosáhnout jen využíváním atraktivních forem opakování a také jejich pravidelným obměňováním.⁷⁰

⁷⁰ SKALKOVÁ, Jarmila. c. d., s. 203.

ZÁVĚR

Osvobození západních Čech americkou armádou na konci druhé světové války nabízí dostatek učiva k realizaci minimálně jedné plnohodnotné vyučovací hodiny na dané téma. K výuce lze navíc přistoupit mnoha způsoby za využití různých vyučovacích metod a organizačních forem vyučování, včetně těch mimoškolních. Tato práce poskytuje ucelený přehled těchto didaktických přístupů, který je navíc doplněn o potřebné didaktické materiály. Učitel tak má možnost si vybrat z několika možností úvodní motivace, zvolit mezi školními i mimoškolními způsoby expozice učiva a využít vhodný způsob fixace. Jedná se tak o kompaktní zdroj informací, který učiteli poskytuje dostatečné podklady pro plnohodnotnou výuku o daném tématu, a to bez potřeby vyhledávání dalších materiálů. Zpracovaný výčet didaktických přístupů ale samozřejmě není absolutní a také způsob jejich aplikace nemusí nutně odpovídat předloženým návrhům, například křížovka může být namísto úvodní motivace využita pro účely fixace a filmové záběry zase jako úvodní motivace. Rovněž exkurzi je možné realizovat za účelem rozšíření a zafixování učiva až po jeho expozici v klasické vyučovací hodině. Různých kombinací existuje skutečně nespočet a záleží opravdu jen na kreativitě konkrétního učitele, jak se rozhodne předkládanou práci využít pro svoji výuku.

Důvodů pro realizaci obsáhlejší výuky o osvobození západních Čech alespoň v jedné vyučovací hodině je hned několik. Jedná se o události z poměrně nedávné historie naší země, které nabízejí vhodnou příležitost pro rozšíření znalostí žáků o regionálních dějinách západních Čech. K dispozici dnes navíc máme značné množství dobových materiálů, jež lze využít pro přiblížení této doby žákům a dokonce také k tomu, aby si sami vyzkoušeli bádání v historických pramenech, například při kooperativní nebo projektové výuce. Téma také nabízí možnost účelně rozvíjet klíčové kompetence a využít mezipředmětových vztahů. Vlastní učivo přitom není příliš faktograficky náročné a nabízí tak žákům možnost mentálního odpočinku po druhé světové válce jakožto dlouhém a obtížném tematickém celku. Pro zařazení této kapitoly západočeských regionálních dějin do výuky hovoří také fakt, že byla za socialismu žákům prezentována neobjektivně nebo úplně vynechávána a ještě dnes je možné se například na internetu setkat s neobjektivními názory, které se opírají o tehdejší socialistickou propagandu. Je tedy žádoucí předložit žákům osvobození západních Čech americkou armádou skutečně objektivně prostřednictvím dobových materiálů, aby sami dokázali kriticky zhodnotit podobné dezinformace, se kterými se mohou na internetu setkat. Zároveň lze žákům na tomto tématu vhodně demonstrovat záměrné

překrucování dějepisného učiva totalitními režimy. Výuku o osvobození západních Čech také podporuje, zejména na Plzeňsku, současná obliba tématu, kdy jsou každoročně pořádány Slavnosti svobody, kterých se pravděpodobně mnoho, alespoň plzeňských, žáků již někdy účastnilo nebo se jich v budoucnu zúčastní. Je tedy vhodné, aby znali historické události, které oslavují.

Zpracované učivo o osvobození západních Čech a zejména pobytu amerických vojáků na našem území spadá do regionální historiografie Karlovarského, Plzeňského a části Jihočeského kraje. Vytvořené materiály jsou tedy vhodné především pro vyučující právě z těchto oblastí, neboť zde lze předpokládat zvýšenou snahu o detailnější uchopení dané látky, než je tomu v jiných regionech České republiky. Ostatně podrobné vyučování o osvobození západních Čech například na nějaké brněnské základní škole by ani nebylo příhodné, neboť by postrádalo jakýkoli vztah žáků k uváděným místům. Značně omezeny by také byly možnosti zorganizování jakékoli exkurze. Všechny regiony v České republice byly nicméně postiženy řadou událostí odehrávajících se na sklonku druhé světové války, které by bylo možné podobným způsobem zpracovat. Ostatně sovětští vojáci na našem území zůstali stejně jako Američané až do listopadu 1945 a také oni tedy přicházeli denně do kontaktu s civilisty a jejich životy se tak vzájemně ovlivňovaly. Nabízí se tedy otázka, zda by nebylo žádoucí zpracovat podobným způsobem konkrétní materiály také pro ostatní kraje a podpořit tak výuku regionální historie v ostatních částech naší země.

RESUMÉ

The aim of this work is to produce to teachers a comprehensive overview of didactic approaches that can be applied in teaching the topic of liberation of West Bohemia by U. S. Army in 1945. This is also closely related to the second objective of this work, which is the creation of appropriate didactic materials. My last goal is to provide teachers with a sufficient factual basis for the topic. The general aim is therefore to create a comprehensive source of theoretical and practical materials for teaching the liberation of West Bohemia by the US Army in 1945, on the basis of which the teacher will be able to carry out full teaching without having to search for other sources of information.

The presented work is divided into five chapters. The first chapter contains the basic facts that are needed to create an adequate theoretical basis of the teacher. This section thus provides information on the course of fighting between the American and German armies in the Sudetenland, the outbreak of the National Uprising and the liberation of the western part of the Protectorate of Bohemia and Moravia. The chapter also deals with postwar events in this part of Czechoslovakia, ie the capture of some war criminals, demarcation line and meeting of Americans with the Soviets and also the stay of American soldiers in Czechoslovakia. This whole introductory part is based on my previous research, conducted for the purposes of the defended unpublished diploma thesis on "Stay of the US Army in Pilsen in 1945". The second chapter deals with general didactic, specifically teaching methods, including their classification and organizational forms of teaching. The chapter serves as a general didactic overview of today's possibilities of teaching, while the specific teaching methods and organizational forms that can be used for teaching about the liberation of West Bohemia are analyzed in other specific chapters. The didactic approach to the subject matter is further subdivided in the work based on the procedural aspect of the phases of the educational process. The third chapter focuses on the initial motivation, its theoretical analysis and suggestions of specific possibilities of initial motivation for the topic. The chapter contains three different ways of use, which can be used for motivation, namely: crossword, memory of a witness and period photography, always explains the specific way of their use. The fourth chapter represents the main part of the thesis because it deals with the exposition of the curriculum. The chapter is divided to four subchapters, each devotes to a different organizational form of teaching and their specific use for the topic. First, the possibilities of frontal teaching are analyzed by focusing on the method of interpretation and guided discussion. The second organizational form, which is

discussed here, is cooperative teaching and specific assignment for her vacation. Furthermore, the space is devoted to teaching in extracurricular environment through excursions, where are analyzed three specific options for the implementation of this method in Pilsen. The last part of this chapter is devoted to the issue of project teaching and contains a specific idea for the implementation of the project for the topic. The last chapter deals with the fixation of the information and the theoretical distribution of mining fixation, it contains a list of specific information that can be followed to fix the liberation of West Bohemia in students. Part of these chapters are specific methods of fixation and their practical use for a specific topic.

This work prove that liberation of West Bohemia by the US Army at the end of World War II offers enough curriculum to realize at least one full-time lesson on the subject. In addition, teaching can be undertaken in a variety of ways using different teaching methods and organizational forms of teaching, including extracurricular ones. This work provides a comprehensive overview of these didactic approaches, which is supplemented by necessary didactic materials. The teacher has the possibility to choose from several possibilities of initial motivation, to choose between school and after-school ways of exposing the curriculum and to use a suitable method of fixation. This is a compact source of information, which provides the teacher with sufficient background for full-fledged teaching of this topic.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY**Nevydané prameny, pamětní knihy a kroniky**

Archiv města Plzně, Obchodní akademie Plzeň, inv. č. 273/59–60, Plzeň 6. květen 1945.

Den osvobození v Kolovči, Plzeň, 30. 4. 1947.

Archiv města Plzně, Obchodní akademie Plzeň, inv. č. 273/59–60, Radostné dny, Plzeň, 16. 5. 1947.

Archiv města Plzně, Obchodní akademie Plzeň, inv. č. 273/62–3, Jak jsem to viděla 5. května 1945 ve Štěnovicích, Štěnovice, 30. 5. 1947

Archiv města Plzně, Obchodní akademie Plzeň, inv. č. 273/59–60, 6. květen 1945, Plzeň, 16. 5. 1947.

Archiv města Plzně, Obchodní akademie Plzeň, inv. č. 273/60–61, Američané u nás, Plzeň, 16. 5. 1947.

Archiv města Plzně, Obchodní akademie Plzeň, inv. č. 273/60–61, Z dob revoluce, Plzeň, 16. 5. 1947.

Archiv města Plzně, Obchodní akademie Plzeň, inv. č. 273/62–63, Američané v Plzni, Plzeň, 16. 5. 1947.

Archiv města Plzně, Obchodní akademie Plzeň, inv. č. 273/60–61, Květnová revoluce v Doubravce, Plzeň, 3. 5. 1947.

Archiv města Plzně, Obchodní akademie, inv. č. 273/58–59, Plzeň 5. květen 1945, Plzeň, 29. 4. 1947.

Archiv města Plzně, Obchodní akademie Plzeň, inv. č. 273/62–63, Vzpomínka Ireny Naxerové, Plzeň, 16. 5. 1947.

AmP, Obchodní akademie Plzeň, inv. č. 273/60–61, Přebírat u nás, Plzeň, 29. 4. 1947.

Archiv města Plzně, Obchodní akademie Plzeň, inv. č. 273/64–66, Přebírat v Třemošné, Třemošná, 28. 4. 1947.

Archiv města Plzně, Obchodní akademie Plzeň, inv. č. 273/56–57, 5. května 1945, Plzeň, 29. 4. 1947.

Archiv města Plzně, Obchodní akademie Plzeň, inv. č. 273/60–61, Vzpomínka Marty Smutné, Plzeň, 16. 5. 1947.

Archiv města Plzně, Obchodní akademie Plzeň, inv. č. 273/60–61, Američané, naši osvoboditelé, Plzeň, 16. 5. 1947.

Archiv města Plzně, Obchodní akademie Plzeň, inv. č. 273/60–61, Revoluce 1945, Plzeň, 16. 5. 1947.

Archiv města Plzně, Obchodní akademie Plzeň, inv. č. 273/58–59, 5. květen 1945, Plzeň, 16. 5. 1947.

Archiv města Plzně, Obchodní akademie Plzeň, inv. č. 273/59–60, Vzpomínky na květen 1945, Plzeň, 29. 4. 1947.

Státní okresní archiv Rokycany, MNV Volduchy, Pamětní kniha pro obec Volduchy díl II., 1924–1949.

Státní okresní archiv Rokycany, MNV Borek, Pamětní kniha obce Borek II., 1938–1957.

Státní okresní archiv Plzeň-jih, AM Starý Plzenec, Pamětní kniha obce Starého Plzence, 1942–1945.

Periodika

Studijní a vědecká knihovna plzeňského kraje, Práce-západočeské vydání, č. I/37, První střetnutí s Američany v košíkové, 19. 6. 1945.

Studijní a vědecká knihovna plzeňského kraje, Práce-západočeské vydání, č. I/18, Viktoria Plzeň-XI. americké armády, 27. 5. 1945.

Studijní a vědecká knihovna plzeňského kraje, Práce-západočeské vydání, č. I/53, Američané porazili SK Plzeň 60:54 bodům, 10. 7. 1945.

Studijní a vědecká knihovna plzeňského kraje, Práce-západočeské vydání, č. I/51, Plzeň oslavila americký národní svátek, 6. 7. 1945.

Studijní a vědecká knihovna plzeňského kraje, Zprávy ONV v Plzni, č. I/13, Američané oslavili v Plzni konec války, 24. 8. 1945.

Studijní a vědecká knihovna plzeňského kraje, Lidová demokracie, č. I/63, Československá vláda se rozloučila s americkou armádou v Plzni, 21. 11. 1945.

Studijní a vědecká knihovna plzeňského kraje, Mladá fronta, č. I/76, Americký film v Plzni, 5. 8. 1945.

Studijní a vědecká knihovna plzeňského kraje, Mladá fronta, č. I/113, Američané do Prahy, 19. 9. 1945.

Literatura

BARTOŠEK, Karel a PICHLÍK, Karel. *Hanebná role amerických okupantů v západních Čechách v roce 1945*. Praha: Svoboda, 1951. ISBN 3010-2-69.

BRUŽEŇÁK, Vladimír. *Květen bez šeríků: konec 2. světové války na Sokolovsku a v jeho nejbližším okolí*. Sokolov: Svět křidel, 2013. ISBN 978-80-87567-27-2.

- FOUD, Karel, JÍŠA, Milan a ROLLINGER, Ivan. *500 hodin k vítězství: 500 Hours to Victory*. Plzeň: Svět křídel, 2011. ISBN 978-80-86808-91-8.
- GILBERT, Martin. *Den kdy skončila válka: den vítězství 1945 v Evropě a ve světě*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-123-6.
- GILBERT, Martin. *Druhá světová válka: úplná historie*. Praha: BB art, 2006. ISBN 80-7341-933-5.
- CHMELÍKOVÁ, Jitka. *Osvobození: liberation Cheb 1945*. Cheb: Krajské muzeum Cheb, 2005. ISBN 80-85018-52-7.
- JIRÁK, Jan. *Osvobození Klatovska 1945–1995*, Klatovy: Okresní muzeum. 1995, nestránkováno.
- KAŠPAR, Karel. *Osvobození Dobřan americkou armádou v roce 1945*. 2. vydání. Dobřany: Město Dobřany, 2010, s. 2.
- LOKŠA, Jozef a LOKŠOVÁ, Irena. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole: teoretická východiska a praktické postupy, hry a cvičení*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-205-X.
- MAŇÁK, Josef. *Nárys didaktiky*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 978-80-2103-123-4.
- MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.
- MAZÁČOVÁ, Nataša. *Vybrané problémy obecné didaktiky*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2014. ISBN 978-80-7290-677-2.
- PARKAN, František. *Didaktika dějepisu*, Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2014. ISBN 978-80-7290-644-4.
- PECKA, Jindřich. *Na demarkační čáře: americká armáda v Čechách v roce 1945*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1995. ISBN 80-85270-47-1.
- PETLÁK, Erich. *Všeobecná didaktika*. Bratislava: IRIS, 1997. ISBN 80-88778-49-2.
- POSPĚCHOVÁ, Petra. *Vyvalte sudy, Američané jsou v Plzni!: příjezd americké armády do Plzně*. Post Bellum.
- ROUČKA, Zdeněk. *...A přinesli nám svobodu*. Plzeň: ZR & T, 2005. ISBN 80-239-4702-8.
- SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. 2. vydání. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7.

Elektronické zdroje

KVH Tommy & Yankee z. s. Plzeň. Plzen1945.cz [online]. [cit. 18. 3. 2020]. Dostupné z <http://plzen1945.cz/?p=1501/>.

Paměť národa. O projektu. Pametnaroda.cz [online]. ©2008–2020 [cit. 3. 3. 2020].

Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/o-projektu/>.

Slavnosti svobody Plzeň. O projektu. Slavnostisvobody.cz [online]. [cit. 18. 3. 2020].

Dostupné z <http://slavnostisvobody.cz/o-projektu/>.

SEZNAM PŘÍLOH

1. Motivační křížovka s tajenkou „Indiáni“.**2. Motivační křížovka s tajenkou „Osvobození“.****3. Motivační křížovka s tajenkou „Svobodná Plzeň“.****4. Vzpomínka Oldřicha Babky. (pouze na CD)**

Zdroj: Paměť národa. Pamětníci. Pametnaroda.cz [online]. ©2008–2020 [cit. 20.3.2020].
Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/babka-oldrich-1925>.

5. Vzpomínka Lud'ka Dembovského. (pouze na CD)

Zdroj: Paměť národa. Pamětníci. Pametnaroda.cz [online]. ©2008–2020 [cit. 20.3.2020].
Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/dembovsky-ludek-1929>.

6. Vzpomínka Harryho Feinberga. (pouze na CD)

Zdroj: Paměť národa. Pamětníci. Pametnaroda.cz [online]. ©2008–2020 [cit. 20.3.2020].
Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/en/feinberg-harry-1920>.

7. Dobová fotografie kostela Sboru Karla Farského.

Zdroj: *AmP*, Sběrka fotodokumentů Honzíka Zdeňka, kr. č. 393.

8. Dobová fotografie amerických a sovětských vojáků ve Strakonících.

Zdroj: *AmP*, Sběrka písemností, které předal americký velvyslanec plzeňskému primátorovi 5. 5. 2007, kr. č. 2637.

9. Dobová fotografie fotbalistů 2. pěší divize.

Zdroj: *AmP*, Sběrka písemností, které předal americký velvyslanec plzeňskému primátorovi 5. 5. 2007, kr. č. 2637.

10. Výběr motivačně vhodných dobových fotografií. (pouze na CD)

Zdroj: *AmP*, Sběrka písemností, které předal americký velvyslanec plzeňskému primátorovi 5. 5. 2007, kr. č. 2637.

11. PowerPointová prezentace o osvobození západních Čech. (pouze na CD)

Zdroje fotografií a obrázků:

AmP, Sběrka písemností, které předal americký velvyslanec plzeňskému primátorovi 5. 5. 2007, kr. č. 2637.

AmP, Sběrka fotodokumentů Honzíka Zdeňka, kr. č. 393.

AmP, Literární pozůstalost Františka Salzmana, Soupis písemností, kr. č. 5056.

BARTOŠEK, Karel a PICHLÍK, Karel. *Američané v západních Čechách v roce 1945*.

Praha: Mladá fronta, 1953. ISBN 301-02-19-52938/3/52-672.

Wikipedie. 2. pěší divize Armády Spojených států amerických. Wikipedia.org [online]. [cit. 30.3.2020]. Dostupné z:

[https://cs.wikipedia.org/wiki/2._pěší_divize_Armády_Spojených_států_amerických#/media/Soubor:2nd_Infantry_Division_SSI_\(full_color\).svg](https://cs.wikipedia.org/wiki/2._pěší_divize_Armády_Spojených_států_amerických#/media/Soubor:2nd_Infantry_Division_SSI_(full_color).svg).

Wikipedie. 16. obrněná divize Armády Spojených států amerických. Wikipedia.org [online]. [cit. 30.3.2020]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/16._obrněná_divize_armády_Spojených_států_amerických#/media/Soubor:16th_US_Armored_Division_SSI.png.

Wikipedie. HC Plzeň. Wikipedia.org [online]. [cit. 30.3.2020]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/HC_Plzeň#/media/File:HC_Plzeň_logo.svg.
 Armyshop.cz. Nášivka: divize pěší 97.. Armyshop.cz [online]. [cit. 30.3.2020]. Dostupné z: <https://www.armyshop.cz/nasivka-divize-pesi-97>.
 Slavnosti svobody Plzeň. Fotogalerie. Slavnostisvobody.cz [online]. [cit. 30. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.slavnostisvobody.cz/fotogalerie/slavnosti-svobody-2019/5-kvetna-2019-program/>.
 Archiv autora.

12. Sestřih dobových záběrů, zachycující osvobození západních Čech. (pouze na CD)

13. Sestřih dobových záběrů, zachycující Američany v poválečném Československu. (pouze na CD)

14. Textové a fotografické materiály pro kooperativní výuku (pouze na CD)

Zdroj fotografií: AmP, Sběrka písemností, které předal americký velvyslanec plzeňskému primátorovi 5. 5. 2007, kr. č. 2637.

15. Pracovní list pro exkurzi v Patton Memorial Pilsen.

Zdroje fotografií:

AmP, Sběrka písemností, které předal americký velvyslanec plzeňskému primátorovi 5. 5. 2007, kr. č. 2637.

BARTOŠEK, Karel a PICHLÍK, Karel. *Američané v západních Čechách v roce 1945*.

Praha: Mladá fronta, 1953. ISBN 301-02-19-52938/3/52-672.

iROZHLAS. Plzeňskou Škodovku před 72 lety zpustošil nálet 276 amerických létajících pevností. iROZHLAS.cz [online]. [cit. 30. 3. 2020]. Dostupné z:

<https://www.irozhlaz.cz/fotogalerie/5424563?fid=5654155>.

Archiv autora.

16. Seznam kronik, doporučených pro využití při projektové výuce. (pouze na CD)

17. Výběr vzpomínek pamětníků, který je možné využít při projektové výuce. (pouze na CD)

Zdroj: AmP, Obchodní akademie Plzeň, ivn. č. 273/56–66.

18. Fixační pracovní list pro téma osvobození západních Čech.

Zdroje fotografií a obrázků:

AmP, Sběrka písemností, které předal americký velvyslanec plzeňskému primátorovi 5. 5. 2007, kr. č. 2637.

KVH Tommy & Yankee z. s. Plzeň. Plzen1945.cz [online]. [cit. 18. 3. 2020]. Dostupné z: <http://old.plzen1945.cz/clanky/znak.html>.

Wikipedie. Česká vlajka. Wikipedia.org [online]. [cit. 18.3.2020]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Česká_vlajka#/media/Soubor:Flag_of_the_Czech_Republic.svg.

Wikipedie. Vlajka Spojených států amerických. Wikipedia.org [online]. [cit. 18.3.2020].

Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Vlajka_Spojených_států_amerických#/media/Soubor:Flag_of_the_United_States.svg.

19. Tematicky laděné zadání pro historickou abecedu.

Zdroje fotografií a obrázků:

AmP, Sběrka písemností, které předal americký velvyslanec plzeňskému primátorovi 5. 5. 2007, kr. č. 2637.

AmP, Literární pozůstalost Františka Salzmana, Soupis písemností, kr. č. 5056.

Armyshop.cz. Nášivka: divize pěší 97.. Armyshop.cz [online]. [cit. 30.3.2020]. Dostupné z: <https://www.armyshop.cz/nasivka-divize-pesi-97>.

Wikipedie. 2. pěší divize Armády Spojených států amerických. Wikipedia.org [online]. [cit. 30.3.2020]. Dostupné z:

[https://cs.wikipedia.org/wiki/2._pěší_divize_Armády_Spojených_států_amerických#/media/Soubor:2nd_Infantry_Division_SSI_\(full_color\).svg](https://cs.wikipedia.org/wiki/2._pěší_divize_Armády_Spojených_států_amerických#/media/Soubor:2nd_Infantry_Division_SSI_(full_color).svg).

Wikipedie. 16. obrněná divize Armády Spojených států amerických. Wikipedia.org [online]. [cit. 30.3.2020]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/16._obrněná_divize_armády_Spojených_států_amerických#/media/Soubor:16th_US_Armored_Division_SSI.png.

Wikipedie. Vlajka Spojených států amerických. Wikipedia.org [online]. [cit. 18.3.2020]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Vlajka_Spojených_států_amerických#/media/Soubor:Flag_of_the_United_States.svg.

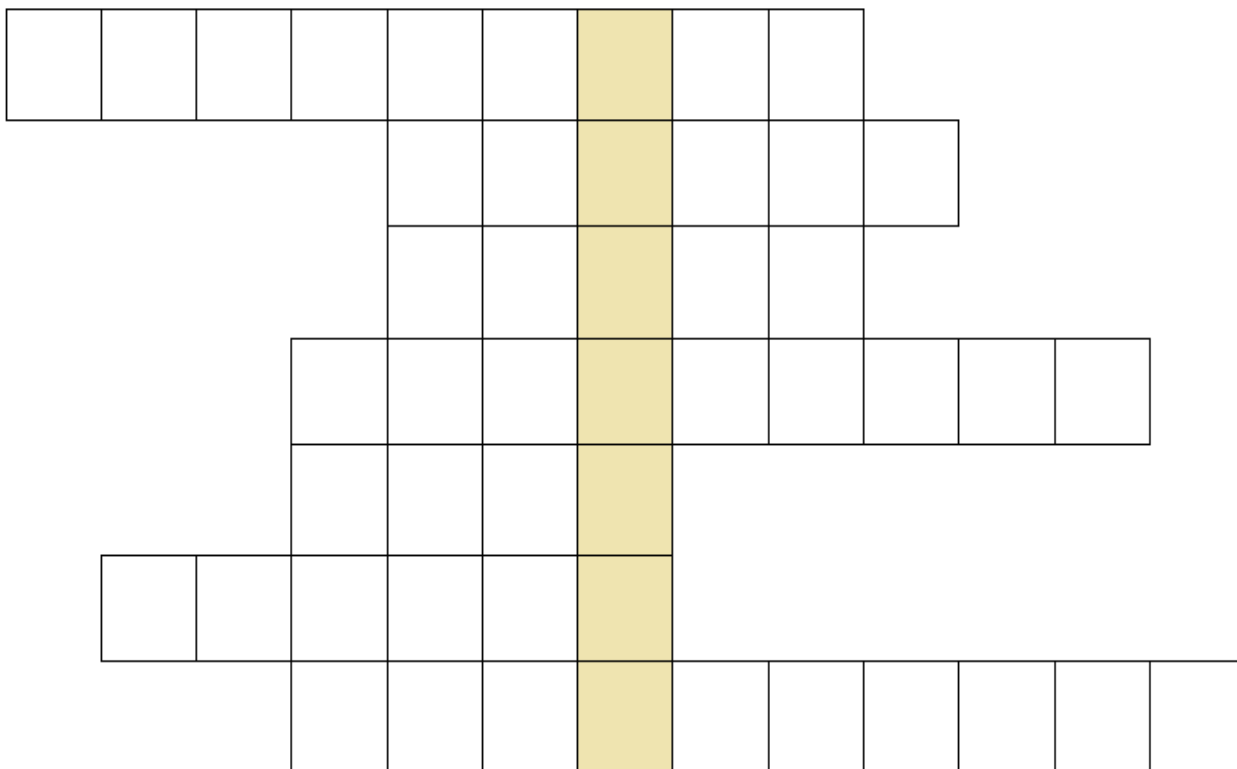
Obsah vložených příloh

PŘÍLOHA Č. 1: MOTIVAČNÍ KŘÍŽOVKA S TAJENKOU „INDIÁNI“	I
PŘÍLOHA Č. 2: MOTIVAČNÍ KŘÍŽOVKA S TAJENKOU „OSVOBOZENÍ“	II
PŘÍLOHA Č. 3: MOTIVAČNÍ KŘÍŽOVKA S TAJENKOU „SVOBODNÁ PLZEŇ“	III
PŘÍLOHA Č. 7: DOBOVÁ FOTOGRAFIE KOSTELA SBORU KARLA FARSKÉHO	IV
PŘÍLOHA Č. 8: DOBOVÁ FOTOGRAFIE AMERICKÝCH A SOVĚTSKÝCH VOJÁKŮ VE STRAKONICÍCH	V
PŘÍLOHA Č. 9: DOBOVÁ FOTOGRAFIE FOTBALISTŮ 2. PĚŠÍ DIVIZE.....	V
PŘÍLOHA Č. 15: PRACOVNÍ LIST PRO EXKURZI V PATTON MEMORIAL PILSEN	VI
PŘÍLOHA Č. 18: FIXAČNÍ PRACOVNÍ LIST PRO TÉMA OSVOBOZENÍ ZÁPADNÍCH ČECH	VII
PŘÍLOHA Č. 19: TEMATICKY LADĚNÉ ZADÁNÍ PRO HISTORICKOU ABECEDU.....	VIII

PŘÍLOHY

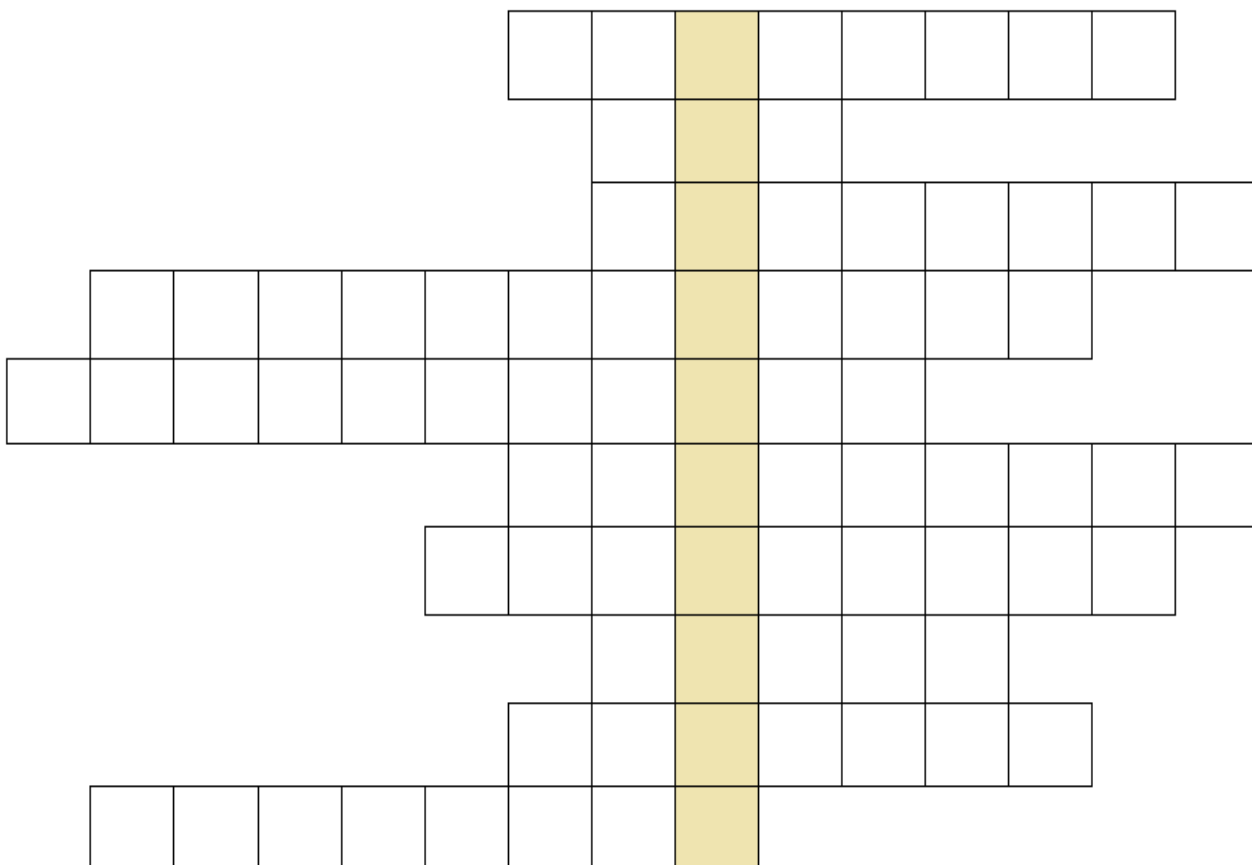
PŘÍLOHA Č. 1: MOTIVAČNÍ KŘÍŽOVKA S TAJENKOU „INDIÁNI“

1. Příjmení britského předsedy vlády v období druhé světové války.
2. Stát, který byl napaden Sovětským svazem na začátku tzv. Zimní války.
3. Technologická novinka, která pomohla Britům zvítězit v bitvě o Británii.
4. Název sovětského města, které bylo dva a půl roku obléháno Němci.
5. Označení pro sovětskou armádu.
6. Jméno vůdce Sovětského svazu.
7. Pojem označující složení zbraní jedné z bojujících stran.

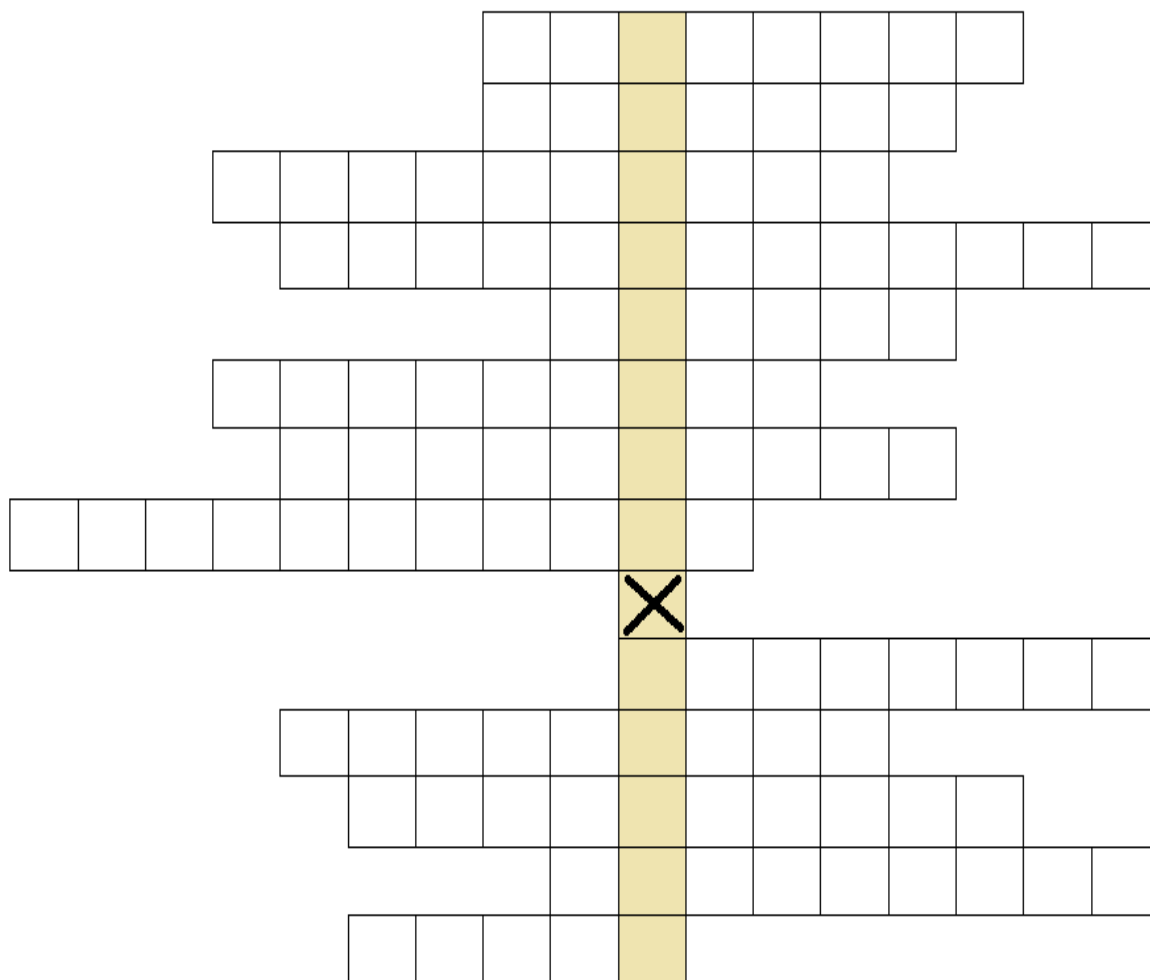
PŘÍLOHA Č. 2: MOTIVAČNÍ KŘÍŽOVKA S TAJENKOU „OSVOBOZENÍ“

1. Název koalice mocností bojujících ve druhé světové válce proti Německu a jeho spojencům.
2. Označení pro spojení Německa, Itálie a Japonska.
3. Krycí název operace pro vylodění spojeneckých vojsk v západní Evropě.
4. Americký vojenský přístav, který byl zničen překvapivým útokem Japonců.
5. Pojem označující ničení staveb, zařízení nebo území pomocí shazování výbušných projektilů z letadel.
6. Příjmení amerického prezidenta zastávajícího úřad téměř po celou dobu druhé světové války.
7. Německý výraz pro podivnou válku, tzv. válku v sedě.
8. Příjmení muže, který stál v čele československé exilové vlády.
9. Příjmení zakladatele Sudetoněmecké strany.
10. Forma ozbrojeného odporu proti okupantům, které se účastní větší část obyvatelstva.

PŘÍLOHA Č. 3: MOTIVAČNÍ KŘÍŽOVKA S TAJENKOU „SVOBODNÁ PLZEŇ“

1. Příslušník armády, který seskakuje z letadla na území nepřítele.
2. Polské město, u kterého nacisté zřídili jeden z největších vyhlazovacích táborů.
3. Krycí název operace pro útok německých vojsk na Sovětský svaz.
4. Stát, který na počátku války porazil nacistické Německo v letecké bitvě.
5. Stát, jehož napadením vypukla druhá světová válka.
6. Místo v Evropě, kde se roku 1944 vylodila spojenecká vojska.
7. Město v Sovětském svazu, při jehož dobývání utrpěli Němci zdrcující porážku.
8. Státní zřízení vyhlášené Německem na obsazeném českomoravském území.
9. Označení civilisty, který vede ozbrojený boj proti okupačním jednotkám a často využívá přepadů.
10. Příjmení vůdce fašistické Itálie.
11. Německý výraz pro rychlý průnik obranou nepřítele, tzv. bleskovou válku.
12. Označení pro ozbrojené síly Třetí říše.
13. Místo, kde bylo Sověty zavražděno 22 000 polských zajatců.

PŘÍLOHA Č. 7: DOBOVÁ FOTOGRAFIE KOSTELA SBORU KARLA FARSKÉHO

PŘÍLOHA Č. 8: DOBOVÁ FOTOGRAFIE AMERICKÝCH A SOVĚTSKÝCH VOJÁKŮ VE STRAKONICÍCH

PŘÍLOHA Č. 9: DOBOVÁ FOTOGRAFIE FOTBALISTŮ 2. PĚŠÍ DIVIZE

PŘÍLOHA Č. 15: PRACOVNÍ LIST PRO EXKURZI V PATTON MEMORIAL PILSEN

Osvobození západních Čech americkou armádou

1. Proč byly bombardovány Škodovy závody?

2. V expozici můžeš najít fragmenty bomb z tohoto náletu.

Zjisti, v jaké městské části Plzně byly nalezeny.

3. Zjisti, jak dlouho trvala bitva o Cheb a kolik zde Američané ztratili mužů.

4. Zjisti, jak se zachoval velitel německé posádky v Plzni po jednání s Američany.

5. Zjisti, co měla ve znaku slavná 2. pěší divize, která osvobodila Domažlicko, jižní Plzeňsko i Rokycansko. Kdo v Plzni dnes část tohoto znaku používá?

6. Mezi exponáty najdeš také originální neotevřené konzervy americké armády. Zjisti, co bylo obsahem alespoň tří z nich:

7. V jedné z vitrín nalezeš předměty, které vojáci využívali ve svém volném čase. Uveď alespoň tři příklady těchto věcí:

8. Jaký, v té době ještě vzácný a v Evropě neznámý, lék přivezla Americká armáda do Československa?

9. Jak bylo na osvobození západních Čech americkou armádou pohlíženo v letech 1948–1989?

10. Jak se nazývá největší památník na osvobození Plzně, nacházející se na plzeňské křižovatce U práce?

PŘÍLOHA Č. 18: FIXAČNÍ PRACOVNÍ LIST PRO TÉMA OSVOBOZENÍ ZÁPADNÍCH ČECH

Osvobození západních Čech

1. Odpověz na následující otázky:

Ve kterém městě západních Čech svedli Američané nejtěžší boje?

Jak bylo osvobození západních Čech vnímáno v období komunismu?

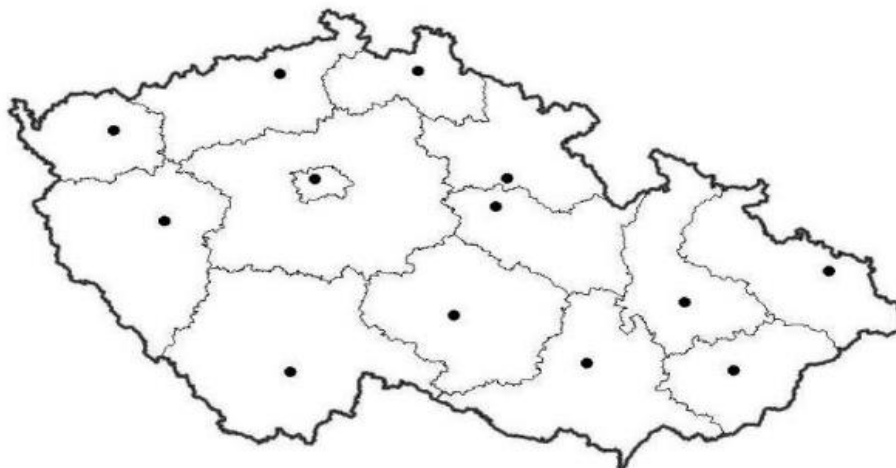
Proč mají plzeňští hokejisté ve znaku indiána?

2. Přiřaď události ke správným fotografiím: Povstání v Plzni, Příjezd Američanů do Plzně, Setkání americké a sovětské armády v Plzni, Zadržení K. H. Franka v Rokycanech

3. Pojmenuj města na mapě a zakresli přibližný průběh tzv. demarkační linie na našem území. Poté rozliš americkou a sovětskou stranu linie.

4. Na fotografiích vidíš příklady amerického zásobování, uveď, které potraviny se zde nachází:

PŘÍLOHA Č. 19: TEMATICKY LADĚNÉ ZADÁNÍ PRO HISTORICKOU ABECEDU

Osvobození západních Čech

A
B
C
D
E
F
G
H
CH
I
J
K
L
M
N
O
P
R
S
T
U
V
W
Z

